

Kvaliteta obiteljskog funkcioniranja u Republici Hrvatskoj

Valjak, Petra

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:868969>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-30**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI
STUDIJ**

**PETRA VALJAK
DIPLOMSKI RAD**

**KVALITETA OBITELJSKOG
FUNKCIONIRANJA U REPUBLICI
HRVATSKOJ**

Zagreb, rujan 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Zagreb)

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Petra Valjak

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Kvaliteta obiteljskog
funkcioniranja u Republici Hrvatskoj

MENTOR: dr.sc. Adrijana Višnjić Jevtić

Zagreb, rujan 2019.

SADRŽAJ

SAŽETAK	1
SUMMARY	2
UVOD	3
1. OBITELJ.....	5
1.1. VAŽNOST OBITELJI ZA DIJETE	7
1.2. PROMJENE U STRUKTURI OBITELJI.....	9
1.3. SUVREMENA OBITELJ	12
2. ODGOJ	15
2.1. ODGOJNI POSTUPCI I ODGOJNI STILOVI	17
2.2. IZAZOVI ODGOJA I VAŽNOST USKLAĐENOSTI OBITELJI I USTANOVA ZA ODGOJ	22
3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	24
3.1. CILJ ISTRAŽIVANJA	24
3.2. HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA	24
3.3. UZORAK ISPITANIKA.....	25
3.4. MJERNI INSTRUMENT	27
3.5. REZULTATI I RASPRAVA	29
ZAKLJUČAK.....	39
LITERATURA:	41
PRILOZI I DODACI	44

SAŽETAK

Cilj diplomskog rada je utvrditi kvalitetu obiteljskog funkcioniranja u Republici Hrvatskoj. Radom se nastoji ispitati kvaliteta obiteljskog funkcioniranja s obzirom na spol, dob i obrazovanje roditelja te mjesta stanovanja i obiteljske strukture. Kako bi se utvrdile razlike i povezanosti u kvaliteti obiteljskog funkcioniranja, korištena je skala "Kvaliteta obiteljskog funkcioniranja u Republici Hrvatskoj" kojom je obuhvaćeno 668 ispitanika s područja Republike Hrvatske. Rezultati istraživanja pokazuju kako postoji statistički značajna povezanost kvalitete obiteljskog funkcioniranja i dobi roditelja.

U radu se na obitelj gleda kao na društvenu, odgojnu i etičku zajednicu čija je primarna funkcija odgojiti dijete u skladu s društvenim i etičkim vrijednostima koje su prisutne u suvremenom društvu. Za dijete, obitelj ima izuzetu važnost jer ono u njoj susreće prva životna iskustva te obitelj za dijete predstavlja sredinu u kojoj ono pronalazi toplinu. Kroz povijest, obiteljska struktura se mijenjala zbog povijesnih, ekonomskih i kulturnih promjena. Prvobitno, obitelji su imale jednog hranitelja, dok suvremene obitelji imaju dva hranitelja, oca i majku, zbog čega se odgoj djece prepušta trećim osobama. Unutar obitelji, odgoj predstavlja međuljudski odnos ispunjen ljubavlju, razumijevanjem, iskrenošću, povjerenjem, nadom, željom, radosti i razočaranjem te obitelj predstavlja poveznicu između djeteta i društva te ujedno priprema dijete za život u društvu. Odgojni postupci unutar obitelji imaju utjecaj na djetetovo kasnije napredovanje. Odgojitelji, osobe koje predstavljaju profesionalce u odgoju djece, ovdje imaju važnu ulogu. Oni, naime, pomoću svojih znanja i vještina, mogu roditeljima pružiti podršku edukacijom i savjetovanjem, radi najbolje zaštite interesa djeteta.

Ključne riječi: obitelj, dijete, obiteljsko funkcioniranje, odgoj

SUMMARY

The aim of this is to determine the quality of family functioning in the Republic of Croatia. The paper seeks to examine the quality of family functioning in terms of gender, age and parental education, place of residence and family structure. In order to determine differences and correlations in the quality of family functioning, the scale “Quality of family functioning in the Republic of Croatia” was used, which included 668 respondents from the territory of the Republic of Croatia. The results of the research show that there is a statistically significant correlation between the quality of family functioning and the age of parents.

In the work, the family is viewed as a social, educational and ethical community whose primary function is to raise a child in accordance with the social and ethical values present in contemporary society. For the child, the family is of paramount importance because it encounters first life experiences in it and the child's family represents the environment in which it finds warmth. Throughout history, the family structure has changed due to historical, economic and cultural changes. Initially, families had one foster parent, while modern families have two foster parents, fathers and mothers, which is why the upbringing of children is left to third parties. Inside the family, upbringing represents an interpersonal relationship filled with love, understanding, honesty, trust, hope, desire, joy and disappointment, and the family represents the connection between the child and society and at the same time prepares the child for life in society. Upbringing within the family has an impact on the child's later progression. Educators, who represent childcare professionals, play an important role here. Namely, through their knowledge and skills, they can support parents with education and counseling to protect the best interests of the child.

Keywords: family, child, family functioning, upbringing

UVOD

Obitelj, najstarija ljudska institucija, neprestano je predmet rasprava brojnih znanstvenih područja. Odnosi unutar obitelji od velike su važnosti za pojedinca, budući da zajednica djeluje na pojedinca, ali i pojedinac djeluje na zajednicu. Kako bi obitelj kvalitetno funkcionirala, potrebno je imati zdravo okruženje koje se temelji na međuljudskim i kvalitetnim odnosima koji će unapređivati mentalni, psihički i fizički razvoj svakog pojedinca koji čini obitelj, a ponajviše djece. Različiti tipovi obitelji, koji su detaljno opisani u radu, sa sobom nose i različite izazove te je nemoguće definirati koja vrsta obitelji je „zdrava“, a koja „nezdrava“, budući da svaki tip obitelji sadrži svojstvene činitelje, na koje odrasli članovi moraju obratiti pozornost (Juul, 2002). Gruden i Gruden (2006) navode kako je obitelj nesvjesna mreža međuljudskih odnosa u kojoj se ostvaruju zadovoljstva kojih pojedinci nisu nito svjesni, a imaju očekivanja, najčešće emocionalna.

Sukladno tome, Juul (2004) smatra kako obiteljske vrijednosti, koliko god bile različite, u jednoj obitelji se razvijaju, dok neka druga obitelj isto tako može prividno njegovati te vrijednosti, no ujedno može biti disfunkcionalna. Zbog toga je važno da obitelji njeguju vrijednosti u koje vjeruju, podržavaju i koje za njih imaju smisao.

Obitelj se smatra primarnom zajednicom u kojoj se razvija osobnost djeteta te ga se priprema za život u drugim zajednicama poput vrtića, škola, fakulteta, zatim radnog mjesta i nadasve obitelji koju će kasnije možda zasnovati. Iskustva doživljena u obitelji dijete razvija i ona oblikuju njegov daljnji tijek života te ponašajne obrasce. Obitelj je za dijete zajednica gdje se prvi puta susreće s brojnim iskustvima te u njoj stječe osnove odgoja za kasniji život (Rosić, 2005).

Upravo zbog toga, važna je interakcija između članova obitelji. Odgojno djelovanje u međuljudskom odnosu ne može se odvijati ako između članova obitelji nema međusobne interakcije, uspostavljene komunikacijom. Uspješnost odgojnog procesa najviše ovisi o kvaliteti interakcije i kvalitete interakcijske povezanosti u komunikaciji, odnosno odraz ponašanja jedne osobe koji uvjetuje ponašanje druge osobe koja sudjeluje u komunikaciji. Komunikacija ima veliku vrijednost u obitelji, obiteljskom odgoju, odnosima između roditelja te roditelja i djece. Na obiteljski odgoj treba gledati kao na odgojnu djelatnost, a na odgoj se u tom slučaju treba gledati kao na brigu za zdravlje i razvoj djeteta. Kako je odgoj djece, poglavito u

djece najmlađe dobi, veoma složen proces, roditeljima je potrebno kvalitetno znanje o odgoju. Na dijete u tom periodu, kao i u svim ostalim periodima života, treba gledati kao na pojedinca kojem je potrebna velika količina znanja te odgoju djeteta gledati humanističkim i interdisciplinarnim pristupom, polaziti od cjelovitih potreba samog djeteta te se služiti pedagoškim, psihološkim, medicinskim te sociološkim znanjima (Rosić, 1998).

1. OBITELJ

Obitelj je primarna socijalna zajednica sastavljena od supružnika (majke i oca) i njihove djece, rođene ili usvojene, s eventualno drugim bliskim rođacima poput bake i djeda, ukoliko žive u istom kućanstvu. Članovi obitelji čvrsto su povezani dubokim emotivnim vezama te osjećajem pripadanja jednih drugima. Gledajući na obitelj s pedagoške strane, možemo ju definirati i kao odgojnu zajednicu roditelja i djece, zasnovanu na emocijama ljubavi i privlačenja, a karakterizira ju zajedničko stanovanje i ekonomska kooperacija članova. U ovoj definiciji, temelj obitelji čine djeca, a ne brak između supružnika (Rosić, 2005).

Obitelj se može definirati i kao zajednica roditelja i njihove djece, biološke ili socijalne, koja je prepoznatljiva u nekom obliku u svakom društvu. Ta zajednica se mijenjala i razvijala u skladu s društvenim i gospodarskim promjenama. Promjene su vidljive u različitim normama, načinu komuniciranja, emocionalnoj i socijalnoj ekspresivnosti, ponašanjima i ritualima, raspodjeli moći, načinima rješavanja problemskih situacijama te zakonskim propisima vezanim uz obitelj (Visković, 2018).

Maleš i Kušević (2011) smatraju kako je obitelj temeljna društvena zajednica u konstantnoj interakciji s okolinom. Navode kako se obitelj mijenja zajedno s društvom, a promjene do kojih dolazi unutar obitelji vide se kao posljedica općih društvenih promjena i kretanja.

Oblici, uloge i funkcije mijenjale su se kroz povijest, no obitelj i dalje ima temeljnu odgojnu funkciju te ostaje primarna i nezamjenjiva zajednica za odgoj djeteta (Rosić i Zloković, 2003).

Govoreći o obitelji, često se pomiješaju pojmovi poput obitelji i porodice. Obitelj je srodstvena grupa koja živi u zajedničkom kućanstvu, a najčešće ju čine roditelji i djeca, ponekad i baka i djed. Pojam porodice je pak znatno širi te podrazumijeva srodnike koji imaju zajedničkog pretka. Prema tome, svi članovi jedne obitelji nisu i članovi iste porodice jer barem jedan član obitelji pripada drugoj porodici (Rosić, 2005).

Obitelj je zapravo predmet istraživanja mnogih znanosti poput medicine, prava, statistike, psihologije, sociologije, pedagogije, ekonomije te se njezino definiranje

može raspravljati u različitim okvirima što posljedično dovodi različitim određenjima obitelji. Promatrajući obitelj, moguće je odrediti njezine funkcije, strukturu, odnose ili pak važnost obitelji za pojedinca. Suvremena istraživanja ukazuju na potrebu interdisciplinarnog pristupa obitelji kako bi se cjelovito objasnio fenomen obitelji. Murdock (1994) obitelj promatra kao univerzalnu društvenu instituciju prisutnu u svim tipovima društava. Dok Stacey (1993) i Elkinf (1995) obitelj smatraju ideološkim i simboličkim konstruktom koja ima svoju povijest i načela. Za obitelj ne postoji zakon koji ju čini univerzalnom, no ona je prisutna u gotovo svim društvima, što navode brojni autori. Sociolozi također osporavaju univerzalnost obitelji te smatraju kako univerzalnost obitelji ovisi hoćemo li mi prema našoj definiciji obitelj smatrati univerzalnom ili nećemo. Gittins (1993, prema Harambos i Holborn, 2002) napominje kako su veze partnera i njihov oblik suživota, intimnosti, seksualnih i emocionalnih veza univerzalni. Promatrajući obitelj kroz povijest, može se zaključiti kako su one najčešće monogamne, bračne obitelji, što ih čini univerzalno društvenom i neizbježnim dijelom ljudskog društva. Stavljajući obitelj u kontekst institucije te transformacijama unutar svoje strukture i funkcije, obitelj je možda najprihvatljivije shvaćati kao „primarnu i emocionalnu zajednicu roditelja i njihove biološke i posvojene djece te ostalih srodnika, koji zajedno obitavaju i na jedinstven način ispunjavaju obiteljske funkcije“ (Ljubetić, 2007, str. 5).

Obitelj kao skupinu čine složene interakcije tijekom kojih se razvijaju modeli ponašanja članova, izrazita osjećajna povezanost članova, jak utjecaj na razvoj osobnog i skupnog identiteta i psihološkog integriteta osobe, međusobni odnosi koji su bogatiji, složeniji i intenzivniji u usporedbi s drugim tipovima skupina, kontinuitet i trajnost veza među članovima, stjecanje iskustava odgojne naravi koja su nužna za socijalnu interakciju, preuzimanje društvenih uloga i odgovornosti među članovima te poticanje učenja (Rosić, 2005).

Obiteljski sustav smatra se složenim sustavom jer ga, osim obitelji koju čine roditelji i djeca, čine i matični, bivši podsustavi, odnosno obitelji iz kojih supružnici dolaze. Zatim radno mjesto roditelja, vršnjački podsustavi kojima pripadaju djeca te ostali podsustavi u koje obitelji povremeno odlaze, ali se i u njih vraćaju. Svi ti podsustavi su povezani s obitelji te utječu na obiteljski sustav. Svi sustavi i podsustavi su u međusobnoj interakciji jer u određenoj mjeri utječu na pojedinca (Ljubetić, 2011).

Premda postoje različite definicije obitelji, za potrebe ovog diplomskog rada, obitelj se definira kao društvena, odgojna i etička zajednica čija je primarna funkcija odgojiti dijete u skladu s društvenim i etičkim vrijednostima koje su prisutne u suvremenom društvu (Rosić i Zloković, 2003).

1.1. VAŽNOST OBITELJI ZA DIJETE

Obitelj je uvijek bila i ostala primarna zajednica u kojoj se razvija osobnost djeteta te ga ona u obitelji najsretnije priprema za život u drugim zajednicama. Iskustva koje dijete stječe u obitelji u svojim najranijim godinama i odnosi u obitelji su iskustva koja prenosi roditelj te ih dijete kasnije razvija i prenosi u svoj daljnji životni put. Ukoliko je dijete steklo životna iskustva u obitelji punoj ljubavi i razumijevanja, bit će mu lakše nositi se s daljnjim životnim preprekama (Rosić, 2005).

Unutar obitelji, dijete susreće prve socijalne dodire, prva životna iskustva, formira moralne norme i vrijednosti, aktivnosti i umijeća. Stječe osnove odgoja u svim područjima života. Ona je ujedno nenadoknativa kao sredina u kojoj se čovjek manifestira u svim svojim najintimnijim osobinama i u njoj nalazi toplinu. Danas društvo pokušava preuzeti neke od funkcija obitelji, no to nije moguće. Društvo ne može zamijeniti odgojnu ulogu roditelja, budući da je obitelj dio čovjeka, neovisno o odnosima unutar obitelji. Svaki pojedinac osjeća potrebu za obitelji jer su ciljevi koji se ostvaruju unutar obitelji temelj cjelokupna čovjekova života i predstavlja most između društva i osobnosti (Rosić, 2005).

Međuljudskim kontaktima u obitelji dijete gradi temelj svoje osobnosti, stječe prve spoznaje, razvija emocije, formira osnovne navike, uči se ponašanju prema ljudima. Gradi etičke stavove, usvaja estetske kriterije te razvija temelje svih ostalih dimenzija ličnosti. Dobra, topla i intimna obiteljska sredina, sigurnost koju pružaju zdravi obiteljski odnosi, emocionalno i privlačno ozračje prvi su preduvjeti uspješnog razvitka osobnosti kod djece te predstavljaju temelj buduće osobnosti kod djece. Unutar obitelji, dijete stječe prva socijalna iskustva te postaje svjesno sebe i svog identiteta. Opaža reakciju na svoje ponašanje te pronalazi razumijevanje, shvaćanje, pomoć, zaštitu i sigurnost (Rosić, 2005).

Rosić i Zloković (2003) navode kako je obrazovanost obitelji preduvjet uspješnog rada s djecom te obrazovanosti obitelji možemo ostvariti njezinu odgojnu funkciju. U odgojnoj zajednici roditelja i djece, odnosno unutar obitelji, kvalitetna i učinkovita odgojna funkcija može se ostvariti ukoliko je osnova rada s djecom zasnovana na većem stupnju pedagoške kulture i obrazovanju roditelja te članovi obitelji pružaju razumijevanje, kao i partnerske i emocionalne odnose. Gledajući na odgojnu funkciju obitelji iz pedagoške perspektive, možemo ju definirati kao odgojnu zajednicu roditelja i djece koja se temelji na emocijama ljubavi i privlačenja koja je karakterizirana zajedničkim stanovanjem i ekonomskim uvjetima. Odgojnoj funkciji obitelji s fokusom na dijete se pridaje sve više društvene pozornosti te prestaje biti osobna i privatna dimenzija obitelji.

Odgojna uloga obitelji može biti uspješna samo ako za to postoje uvjeti unutar obiteljskog života koje čine psihološki, pedagoški, socijalni i kulturni čimbenici obiteljske sredine koji podrazumijevaju odnos i ponašanje kako roditelja, tako i ostalih članova obitelji (Rosić i Zloković, 2003).

Kultura obitelji može se tumačiti način života pojedinca, zajednice i društva. Sadrži vrijednosne orijentacije i norme koje karakteriziraju ponašanja, odnosi i načini komuniciranja članova obitelji. Kultura zajednice je proces izložen stalnim promjenama koje se oblikuje i mijenja interakcijama članova obitelji i socijalnog okruženja. Djeca obiteljsku kulturu preuzimaju i kasnije ju oblikuju i mijenjaju. Kultura utječe na oblikovanje pisanih i nepisanih pravila ponašanja. O razini suglasnosti pojedinca na stavove i norme društva ovisi u kojoj mjeri će on prihvaćati, poštivati i podržavati norme društva ili ih pak mijenjati u interakciji s drugima. Tijekom odrastanja u zajednici, pojedinac gradi vrijednosni sustav sličan onom kojeg zajednica ima. Tako zajednica utječe na razvoj osobnosti i kreiranju ponašanja pojedinca. S druge strane, pojedinac u interakciji s okolinom utječe na promjene u socijalnom okruženju (Visković, 2018).

1.2. PROMJENE U STRUKTURI OBITELJI

Iako je obitelj jedna od najstarijih ljudskih institucija, promatrajući ju kroz povijesni kontekst, vidljive su mnoge promjene na individualnom planu koje su se uglavnom reflektirale na promjenu životnog stila i obiteljske strukture. Unatoč promjenama koje se odnose na strukturu obitelji, životni stil ili zaposlenost roditelja, dijete i dalje predstavlja integralni dio života u obitelji. Unutar obitelji, ono stvara i razvija identitet, stječe prva znanja i vještine, umijeća i navike (Rosić i Zloković, 2003).

Povijesne, socijalne, ekonomske i kulturne promjene odrazile su se i na promjenu strukture obitelji. Obitelj više nije zajednica u kojoj je muškarac hranitelj, dok žena preuzima ulogu domaćice. Tradicionalnu obitelj prethodno su činili majka i otac, djeca, bake i djedovi, ali i ostali članovi obitelji. Suvremena obitelj je postajala bitno drugačija. Uz tradicionalnu obitelj, danas su prisutne i binuklearne obitelji koje su nastale spajanjem razvedenih brakova, izvanbračne veze ili pak samohrane majke (Rosić i Zloković, 2003).

Nuklearna obitelj se sve do druge polovice 20. stoljeća definirala kao normalna i zdrava obiteljska zajednica. Nju su činili otac koji je bio hranitelj obitelji, majka kućanica te najčešće dvoje djece, u idealnim uvjetima, stariji dječak i mlađa djevojčica. Zajednica je smatrala kako za obitelj nije dobro da ima samo jedno dijete, smatrajući da su oni razmaženi, usamljeni i uobraženi, dok s druge strane, nije odobravala ni obitelji s više od dvoje djece, navodeći kako roditelji ne mogu pružiti svakom djetetu kvalitetan odgoj. Danas nuklearna obitelj nije jedina struktura obitelji, no u kolektivu ona i dalje predstavlja sinonim za obitelj. U medijima i školskim udžbenicima nuklearna obitelj se pojavljuje kao najčešći oblik obiteljske strukture. Time se nuklearna obitelj nameće kao postojeći i općeprihvaćeni obrazac, te se ne ukazuje na stvarno stanje obiteljskih struktura koje su prisutne u društvu. Broj nuklearnih obitelji u društvu se smanjuje te se u društvu pojavljuju brojne druge obiteljske strukture. Različitost obiteljskih struktura možemo promatrati kroz brojne kriterije: odnos roditelja i djece (biološka i usvojena djeca), kroz bračni status roditelja (razvedeni, odvojeni i ponovo oženjeni), s obzirom na broj roditelja u obitelji i roditeljsko seksualno usmjerenje. U stvarnosti osim nuklearnih obitelji koje čine majka i otac te njihova biološka djeca, nalazimo i posvojiteljske obitelji. Obitelji u kojima je samo jedan roditelj biološki, rekonstruirane obitelji (novi brak nakon

razvoda), jednoroditeljske obitelji (posljedica razvoda braka, smrti, izvanbračne zajednice te odluke da se ima dijete, ali ne i partner), udomiteljske obitelji, višegeneracijske obitelji, slobodne izvanbračne zajednice, samačka kućanstva, istospolne obitelji, obitelji u kojima jedan roditelj zbog posla dulje vrijeme boravi izvan mjesta stanovanja te kalendarske obitelji, u kojima je dijete jedan dio godine kod jednog roditelja, a drugi dio godine kod drugog roditelja. Suvremeno društvo obilježeno je težnjom da se različite obiteljske strukture prihvate kao legalne te ostvare jednaka prava koja imaju tradicionalne nuklearne obitelji. Sredina u kojoj obitelj živi, kao i pravna regulativa države imaju utjecaj na prihvaćanje pojedine strukture obitelji u društvu. Tako su primjerice homoseksualci u pojedinim državama prihvaćeni, no ne i zakonski priznate, zbog čega se negdje omogućuje sklapanje istospolnih brakova i posvajanje djece, dok s druge strane postoje i države u kojima je takva obiteljska struktura neprihvaćena te se smatra nemoralnom i nefunkcionalnom. U zajednicama gdje prevladavaju nuklearne obitelji, druge obiteljske strukture biti će ~~izložene~~ osuđivanju, marginalizaciji ili pak potpunom odbacivanju. Upravo zbog različitosti obiteljskih struktura, obitelj je vrlo teško definirati. Nalazimo klasične definicije obitelji koje ističu brak i krvno srodstvo kao temelj definicije obitelji. Ovakva definicija diskriminira obitelji koje ne dijele te sastavnice, zbog čega one pravno nisu jednake kao i nuklearne obitelji. Bernardes (1997) ističe kako ne bismo trebali težiti pronalasku jedinstvene definicije obitelji, već voditi računa o tome po čemu se obitelji razlikuju. Proces pluralizacije obiteljskih struktura u hrvatskom društvu se jako sporo mijenja, no promjene su uočljive. Živić (2003) navodi da, iako je u Hrvatskoj 90 posto djece rođeno u brakovima, život u obitelji više nije atraktivan, dok brak i obitelj postaju nepoželjni društveni institucijski oblici, čime se prate trendovi razvijenih zemalja svijeta. U Hrvatskoj je uočljivo smanjenje broja sklopljenih brakova, rast broja razvoda, u porastu je rođenje djece u izvanbračnoj zajednici te je sve veći broj jednoroditeljskih obitelji. U Hrvatskoj su također u porastu broj obitelji u kojima se partneri odluče kako neće imati djecu, što nam govori da potomstvo nije prioritetni cilj braka (Maleš i Kušević, 2011).

S druge pak strane, Matulić (2003) ističe kako je hrvatskim građanima obitelj vrlo važna. Hrvatski građani u obitelj polažu mnogo nade i očekivanja, biraju obiteljski život ili vjeruju u obiteljsko zajedništvo. Prema navedenom, Maleš i Kušević (2011)

obitelj opisuju kao mjesto gdje se pojedinac osjeća u potpunosti „svojim“, zaštićen od stresora prisutnih u svijetu izvan obiteljske zajednice, zbog čega je obitelj na vrhu vrijednosti, što ju čini nezamjenjivom za pojedinca, ali i čitavo društvo.

Prilikom društvenih tranzicija, dolazilo je i do promjena u obitelji pa čak i kriza. Krize u obitelji su bile pokazatelji kako se obitelj mora mijenjati jer njezina struktura, organizacija i sustav vrijednosti donose ograničenja za neke članove obitelji, što stvara smetnju u obiteljskom funkcioniranju. Posljedice kriza manifestiraju se novom kvalitetom obiteljskih interakcija, novim uvjetima za ostvarivanje obiteljskih uloga i zadovoljavanje potreba članova obitelji te odgoja djece. Iako prolazi kroz krize, obitelj je sve važnija u životu pojedinca. Promjenu svoje uloge je promijenila za manje od jedne generacije te je prerasla iz društvene potrebe i nužnosti u odabir pojedinca. Danas se obitelj zasniva na emocijama ljubavi i privrženosti između partnera te želje da se s njime dijeli svakodnevice. Kako je obitelj odabir pojedinca, tako je i roditeljstvo postalo stvar osobnog izbora pojedinca. Današnje obitelji u fokus stavljaju individualne potrebe i ciljeve, a sve manje se osvrću na očekivanja okruženja u kojem obitavaju. Uz važnost individualnih potreba i ciljeva, porasla su i očekivanja prema partneru, što utječe na učestalost kriza u obitelji (Maleš i Kušević, 2011).

Promjene u društvu u razdoblju od modernizma do postmodernizma dovode do rekonstrukcije obitelji. U modernizmu se obitelj svodila na zadovoljavanje potreba djece i roditelja, dok je u postmodernizmu zabilježeno veće zadovoljavanje potreba roditelja, što se bitno odražava na kvalitetu života djece. Postmoderne obitelji roditeljima pružaju veću mogućnost razvoja osobnog, profesionalnog i socijalnog života u usporedbi s modernim obiteljima. Posljedica je sve veći angažman žena u profesionalnom razvoju. Kasnijim stupanjem u brak žene se kasnije odlučuju i za majčinstvo. Kada se odluče za majčinstvo, brigu za djecu najčešće prepuštaju profesionalcima (Ljubetić, 2011).

1.3. SUVREMENA OBITELJ

U patrijarhalnom modelu obiteljskih odnosa, majka je uglavnom bila kod kuće te vodila brigu o kućanstvu i djeci, dok je otac bio hranitelj obitelji. Problem s kojima se susreću današnje obitelji je usklađivanje poslovnog i obiteljskog života. Nakon Drugog svjetskog rata, razdoblja kada je započelo zapošljavanje žena izvan obiteljskog doma, problemi povezani s obiteljskim životom objašnjavali su se odsustvom majke iz doma. Populacija je tada vidjela rješenje u napuštanju majčina zaposlenja, dok je samo manji broj pojedinaca smatrao kako bi se taj problem mogao riješiti uključivanjem oca u odgoj djece ili pak pružanju podrške društva u obavljanju roditeljskih uloga. Suvremena obitelj podrazumijeva dva hranitelja u obitelji, majku i oca. Zbog trenda koji se javlja u Europskoj uniji, povećanje radnog vremena zbog veće ekonomske konkurentnosti, roditelji sve više izbivaju iz kuće te imaju manje vremena kojeg mogu provesti s djecom. U ovakvim uvjetima, naglasak se stavlja na kvalitetu vremena provedenog s djecom. Istraživanje Bootha i suradnika (2002) nije pokazalo značajne razlike u kvaliteti vremena provedenog s djecom u obiteljima čija su djeca sudjelovala u predškolskim programima u usporedbi s djecom koja su ostajala kod kuće s majkom. Međutim, valja pripaziti kako se povećanje radnog vremena ne bi dovelo u korelaciju s negativnim utjecajem kvalitete vremena provedenog s djecom, jer unatoč rezultatima istraživanja, potrebno je odvojiti dovoljno vremena da se roditelj kvalitetno posveti djeci (Maleš i Kušević, 2011). Ovakve društvene promjene spominju i Pećnik i Starc (2010), s posebnim naglaskom na izazove koji su stavljeni pred roditelje. Autorice navode kako roditelji osjećaju pritisak s različitih strana (posao, mediji, javne službe, članovi obitelji). Svijet se unazad nekoliko godina promijenio. Današnji roditelji djecu odgajaju pod bitno drugačijim uvjetima u usporedbi s onima u kojima su sami odrastali, susreću se s dužim radnim vremenom, postoji veća nesigurnost zbog mogućnosti nezaposlenosti uzrokovane globalnom krizom. Dolazi do promjena u sastavu obitelji znatno češće nego prije, zato se javljaju promjene u odnosima žena i muškaraca u obitelji, ali i promjene u shvaćanjima prirode djeteta, djetinjstva i roditeljskog autoriteta. U suvremenom svijetu dijete stječe novi položaj u društvu te se na njega gleda kao na nositelja ljudskih prava čije ostvarenje država mora osigurati. Iz tog razloga roditeljstvo ulazi u sferu javnosti, što roditeljima predstavlja dodatni teret s kojim se

nose, budući da postoje nadležne institucije koje mogu provjeriti ispravnost njihovih roditeljskih postupaka.

Juul (1996) suvremenu obitelj opisuje kao postdemokratsku obitelj koja funkcionira po načelu ravnopravnog dostojanstva. Ravnopravno dostojanstvo ima dva uporišta: društvena, politička i gospodarska ravnopravnost između muškarca i žene te podjednaka podjela odgovornosti između majka i očeva vezana uz uključenost u kućanstvu te emocionalnu i odgojnu ulogu u obitelji. U ravnopravnom dostojanstvu, oba roditelja preuzimaju potrebne uloge u obitelji i u njima se izmjenjuju kada je to potrebno, a odluke se donose zajednički ili se pak prepuštaju kompetentnijem partneru. U obiteljima koje funkcioniraju po načelu ravnopravnog dostojanstva veća pozornost se pridaje kvaliteti odlučivanja nego samom procesu donošenja odluka.

Juul (2002) napominje kako je brak u suvremenom svijetu postao preuzak pojam te su zajednice brak redefinirali kao vezu dvoje ljudi, dok je istovremeno obiteljska jezgra postala preeksplozivna te se uspostavila zajednica stanovanja. U suvremenom svijetu, žene su počele otkrivati svoje vrijednosti i integritet, čime se bitno narušila podjela spolnih uloga unutar obitelji i njihovih biološki određenih zaduženja unutar kućanstva. Očevi u obitelji počeli su se uključivati u život vlastite djece.

Pred suvremene obitelji su stavljeni brojni izazovi uzrokovani pluralizmom obiteljskih struktura, demokratizacijom odnosa, individualizacijom, smanjenjem članova obitelji, zapošljavanjem žena izvan kuće i slično. Zbog tih promjena, obitelj očekuje podršku društva u ostvarenju njezinih nastojanja. Podrška se može podijeliti na formalnu i neformalnu podršku. Formalnu podršku čine zakonski regulirane usluge, dok neformalnu podršku pružaju članovi šire obitelji i prijatelji. Temelj neformalne podrške je osjećaj odgovornosti i dužnosti obitelji i prijatelja te je ona sve rjeđa (Maleš i Kušević, 2011).

Roditelji djece su i dalje odgovorni za svoje dijete, no odgovornost dijele i s državom, čija je obveza stvoriti uvjete za kvalitetno roditeljstvo. Kako bi se stvorili uvjeti za kvalitetno roditeljstvo, obiteljska politika mora razumjeti mjere populacijske politike kako bi potaknula mlade parove na roditeljstvo. Stvorila uvjete za fleksibilno radno vrijeme, stvaranje uvjeta rada koji ne štete obiteljskom životu te ostvarivanje prava na obiteljski dopust. Mogućnost društvenog sustava koji roditeljima nudi zbrinjavanje djece prilikom njihove odsutnosti zbog posla,

rješavanje stambenog pitanja mladim obiteljima kao i mogućnost zaposlenja s nepunim radnim vremenom (Maleš i Kušević, 2011).

Elkind (1995) navodi pojam vitalne obitelji, čija je zadaća njegovanje i razvijanje vještina i sposobnosti kako djece, tako i roditelja. Vitalna obitelj i dalje podrazumijeva različite strukture poput nuklearne obitelji, jednoroditeljske obitelji, posvojiteljske obitelji, višegeneracijske obitelji i slično, no snaga vitalne obitelji leži u važnosti ljudskog razvoja. Ona prepoznaje da i djeca i roditelji prolaze kroz konstantne promjene i osobni rast te se prilagođava u izmjeni jednostranog i uzajamnog utjecaja.

Prema Maleš i Kušević (2011), pred suvremenu obitelj su stavljeni egzistencijalni izazovi čiji je uzročnik globalna gospodarska kriza. U obiteljima se javlja pritisak zbog nesigurnog zaposlenja, što zahtijeva mijenjanje životnih navika. Obitelj je, između ostalog i ekonomska jedinica te je jedno od njezinih glavnih funkcija osiguravanje sredstava za život svojim članovima. Ekonomsko blagostanje obitelji ovisi visini prihoda, stabilnosti zaposlenja te sastavu i veličini obitelji. U Republici Hrvatskoj dvije plaće su postale nužne kako bi obitelj preživjela. Zaposlenost ima velik utjecaj na samu želju za roditeljstvo, a nepovoljni materijalni uvjeti u obitelji dovode do sve većeg broja razvedenih ili razdvojenih roditelja, kao i do zajedničkog života s rodbinom. Ekonomski i gospodarski pritisak, osim što ima utjecaj na životni standard obitelji, također ima velik utjecaj na partnerske odnose te odnose između roditelja i djece. Posao i pridonosenje prihodima unutar kućanstva dio su identiteta pojedinca. Prilikom gubitka zaposlenja, pojedinac narušava sliku o sebi ili dolazi do narušavanja slike o partneru. Posljedice gubitka posla su napetosti u odnosu s partnerom, češće razmirice te manje slaganja u obitelji, što može dovesti do psihičkih problema pojedinca. Prema tome, gubitkom stalnog zaposlenja nije ugrožen samo pojedinac, već cijela obitelj, uključujući i djecu. Nezaposlenost utječe na psihičko, ali i tjelesno zdravlje pojedinca, koje se kasnije može odraziti na zdravstveno stanje djeteta, ali i probleme u ponašanju, uzrokovane nedosljednim provođenjem discipline.

2. ODGOJ

Odgoj je jedna od temeljnih potreba čovjeka i društva. Zahvaljujući odgoju, čovjek postaje društveno biće te je on ujedno i jezgra odgoja. Po svojoj zadaći, odgoj ne pripada samo sadašnjosti, već i budućnosti jer se danas odgajaju djecu koja će u društvu djelovati u budućnosti. Odgoj, baš kao i obitelj, možemo promatrati iz raznih disciplina poput povijesti, sociologije, ekonomije, filozofije, pedagogije i slično (Rosić, 2005).

Rosić (2005, str. 28-31) navodi kako je odgoj nemoguće svesti na jednu definiciju zbog njegove složenosti. Stoga, on navodi dvadesetak definicija odgoja:

Odgoj je jedna od osnovnih i trajnih društvenih pojava i djelatnosti, koja se ostvaruje u svjesnom i namjernom prenošenju društveno-povijesnih iskustva starijih generacija na mlađe, a svrha je osposobljavanje svake generacije na društvenu ulogu u sadašnjosti i budućnosti, osiguravajući kontinuitet društvenog života; Odgoj je kontinuirani proces biološkog i društvenog djelovanja na odgajaniku i u odgajaniku. Odgoj je proces formiranja i samoformiranja čovjeka kao ljudskog bića; Odgoj je složen, dinamičan i dugotrajan proces koji je planiran, programiran, organiziran i svrsishodno usmjeren, a odgojni rezultati nisu brzo prepoznatljivi i ne mogu se lako mjeriti i vrednovati; Odgoj nije laka i jednostavna zadaća, a niti dužnost koju netko može olako, usput obaviti. Odgoj je posao, vrlo naporan, zaplet, težak i nepredvidiv, ali lijep i plemenit. U svom temeljnom značenju stvaralačko, neponovljivo djelo; Odgoj je rad odgajatelja s odgajanicom na postizanju društveno uvjetovanog cilja odgoja, kao i proces odgajaničeva mijenjanja, razvijanja njegovih psihofizičkih snaga i sposobnosti pod odgojnim utjecajima odgajatelja i društva; Odgoj je društvena, a time i povijesna pojava. U demokratskom i pluralističkom društvu stvoreni su specifični uvjeti za odgojnu djelatnost. Odgoj u tim uvjetima ima funkciju prevladavanja povijesno nastalih oblika otuđenja čovjeka njegovom osobnom aktivnošću na rušenju starog i stvaranju novog.

Papa Pio XII (prema Rosić, 2005) smatrao je kako se odgoj treba prilagođavati dobi, temperamentu, sposobnostima, potrebama i opravdanim težnjama odgajanika, ali i također vremenskim i prostornim okvirima unutar kojih se pojedinac odgaja. Ova definicija ne navodi osobu koja provodi odgoj, što može navesti da su svi sustavi i podsustavi društva odgovorni za isti jer svi pomalo sudjeluju u odgoju djece.

Povijesna shvaćanja odgoja možemo podijeliti na tri shvaćanja, ovisno o razdoblju. Najstarije shvaćanje je autoritarno shvaćanje koje odgoj tumači kao determinaciju čovjekova prirodnog razvoja. Autori takvih koncepcija odgoj određuju kao formiranje čovjeka sa strane, a rezultat tog formiranja je osobnost. Ovakvo shvaćanje zapostavlja mogućnosti djeteta te njihove sposobnosti, interese i želje, a ujedno postaje i prinuda. Novija shvaćanja odgoj povezuju s liberalizmom gdje se ističe značaj samoodgoja kao koncepcija samorazvoja. U ovoj koncepciji odgoj se predstavlja kao autonomna razvojna djelatnost kojom upravljaju geni, dok se od roditelja i učitelja očekuje da pružaju razvojnu pomoć jer se odgojem ne može bitno utjecati na vlastito predodređenje djeteta. Ovaj odgoj se naziva i pedocentrizmom, odnosno permisivnim, popustljivim odgojem, te budući da vodi anarhiji, ova definicija odgoja više nije prihvatljiva. Najprihvaćenija koncepcija suvremenog odgoja jest ona koja odgoj shvaća unutar strukture i funkcije ljudskog komuniciranja. Odgoj je optimalna i optimirana komunikacija u kojoj se razmjenom iskustva djeteta oblikuje u sposobnog, radišnog, odgovornog, kreativnog i kritičkog pojedinca, sposobnog na samostalno djelovanje i djelovanje u društvu s drugim ljudima zbog uvećanja vlastite slobode i slobode ostalih ljudi. Prema tome, odgoj treba shvatiti kao međuljudski odnos kojim se čovjek bogati i mijenja (Rosić, 2005).

Stevanović (2000) navodi kako je odgoj u obitelji prvi odgoj s kojim se dijete susreće te je on temelj svakog drugog odgojnog utjecaja. Upravo u tome leži posebna uloga obitelji, kao i njezina obveza i odgovornost.

Odgoj nije vođenje koje pretpostavlja slijepo vjerovanje u sve što osoba koja provodi odgoj čini. Kod djece najranije dobi, u fazi kada ono prihvaća sve što njegovi odgajatelji čine, odgajatelju cilj odgoja ne smije biti vođenje djece, već treba poticati djecu da se osamostale i afirmiraju vlastite interese. To se može postići kroz dvosmjernu komunikaciju između odgajatelja i odgajanika. Komunikacija treba, osim utvrđivanja koliko su odgajatelj i faktor odgoja djelovali na dijete, utvrditi i koji stupanj humanosti je dijete steklo te ima li izgleda za samoostvarenje (Rosić, 2005).

Odgoj je trajan proces s konstantnim promjenama u demokratskom društvu, zbog čega se odgoj odnosi na cjelokupan život čovjeka. U djetinjstvu, odgoj ima posebno značenje jer je upravo djetinjstvo razdoblje života u kojem je prisutno najviše

promjena, pa se u njemu i postavljaju temelji cjelokupnog života. Bez osobne aktivnosti, savjeta i uključenosti odgajatelja, odgoj ne bi bio moguć (Rosić, 2005).

Odgoj unutar obitelji predstavlja međuljudski odnos koji bi trebao biti ispunjen ljubavi, razumijevanjem, povjerenjem, iskrenosti, nadom, željom, radosti i razočaranjem. Dijete s roditeljima prvi put stječe sigurnost te razvija osjećaj pripadnosti obitelji. Obitelj zapravo predstavlja most između pojedinca i društva te priprema dijete za život u društvu (Rosić i Zloković, 2003).

Promatrajući odgoj u povijesnom slijedu, uočljive su njegove tri zadaće. Prva zadaća odgoja je u prilagođavanju i adaptiranju čovjeka na ono što već je i nastojati to zadržati, prilagođavanje na unaprijed modelirane načine mišljenja, ponašanja i djelovanja ljudi. Druga zadaća je osposobljavanje čovjeka za stvaranje promjena u društvu te mijenjanje društvene stvarnosti. Treća zadaća jest stvaralaštvo, kreativnost te aktivno, učinkovito, funkcionalno i konkretno djelovanje na razvoj sposobnosti, potrebe i mogućnosti ljudi (Rosić, 2005).

2.1. ODGOJNI POSTUPCI I ODGOJNI STILOVI

Odgojni postupci roditelja važni su za kvalitetu odnosa između roditelja i djece te imaju velik utjecaj na napredovanje djeteta i daljnji razvoj djeteta. U posljednjih stotinjak godina, postupak odgoja je postao složeniji zbog mnogih ekonomskih, društvenih, kulturnih, demografskih i emocionalnih čimbenika. Promijenio se i pogled na odgojne postupke pa su tako odgojni postupci koji su ranije bili uobičajeni, postali potpuno neprihvatljivi. Pod neprihvatljivim odgojnim postupcima se nalazi tjelesno kažnjavanje djeteta. Tjelesno kažnjavanje djece u Republici Hrvatskoj regulirano je *Obiteljskim zakonom* (2003) i *Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji* (2018) u kojima stoji kako je zabranjeno djecu izlagati ponižavajućim postupcima, kao ni duševnom i tjelesnom nasilju, odnosno zlostavljanju. Budući da se tjelesno kažnjavanje djece više ne smatra poželjnom i prihvatljivom odgojnom metodom, pojavljuju se inačice poželjnog roditeljstva koje predlažu odgojne postupke prihvatljive u suvremenoj obitelji. Poželjno roditeljstvo, između ostalog, podrazumijeva pozitivno roditeljstvo, konstruktivne discipline i povezujuće roditeljstvo (Maleš i Kušević, 2011).

Pozitivno roditeljstvo je koncepcija koja potiče transformaciju neprijateljskih, odbijajućih i neuključenih roditeljskih ponašanja u prijateljske, prihvaćajuće i sudjelujuće ponašanje. Time se razvijaju pozitivni odnosi između roditelja i djece i unapređuje se razvoj djeteta. Pozitivno roditeljstvo odbacuje primjenu nasilnog kažnjavanja djece, te je zato ova koncepcija prihvaćena kao jedna od koncepcija koja štiti prava djeteta. Konstruktivna disciplina predstavlja suvremeni model vođenja djeteta te se temelji na poštovanju djetetova digniteta, razvijanju prosocijalnog ponašanja, poštovanju djetetovih razvojnih potreba, osnaživanju odnosa s djetetom, poticanju poželjnog ponašanja, svladavanju nepoželjnog ponašanja, prevenciji problema u visokorizičnim situacijama, vještinama samoregulacije te komunikacijskim vještinama. Ovakav pristup je još uvijek izazov u većini društva, budući da se ne govori o disciplini i kažnjavanju te roditeljima predstavlja problem zbog neupućenosti u načine vođenja djeteta, zbog čega im društvo treba pružiti potporu u svladavanju konstruktivnih disciplina. Ajduković (2008) pozitivno roditeljstvo smatra ključnom pretpostavkom za optimalan razvoj djeteta i njegovu sigurnost. Ovaj koncept temeljen je na ponašanja roditelja koja djeluju na najbolji interes djeteta: njegovanje, osnaživanje, nenasilje, uvažavanje i vođenje djeteta te uključuje utvrđivanje granica kako bi se ostvario puni razvoj djeteta. Povezujuće roditeljstvo je pak model koji uključuje mnogo dodira i bliskosti roditelja s djecom. Alati ovog modela su zbližavanje pri rođenju, dojenje, nošenje djece, spavanje blizu djeteta, vjerovanje plaču djeteta, održavanje ravnoteže i postavljanje granica te oprezno postupanje sa zagovornicima discipliniranja. Kod ovog modela, naglasak se stavlja na dobrobit djeteta te korist koju će dijete imati od takva roditeljskog ponašanja (Maleš i Kušević, 2011).

Kako bi roditeljstvo imalo naglasak na poštivanje djetetovih prava, Pećnik i Starc (2010) navode načela kojima bi se roditeljstvo trebalo voditi: brižno ponašanje, pružanje strukture i vođenja, uvažavanje djeteta kao osobe te omogućivanje osnaživanja djeteta. Brižno ponašanje roditelja odgovara na djetetovu potrebu za ljubavlju, emocionalnom toplinom, pripadanjem, povezanošću i prihvaćanjem te brižno ponašanje roditelja stvara sigurnu bazu iz koje dijete istražuje svijet i u koju se može vratiti kada je nesigurno ili kada osjeća nelagodu. Kako bi roditelji prema djetetu iskazivali brižno ponašanje, trebaju pokazati osjetljivost na poruke djeteta, primjereno odgovarati na njih, pokazivati toplinu i ljubav prema djetetu, pružiti mu

zaštitu, utjehu i podršku. Pružanjem strukture i vođenje djeteta, daje mu se osjećaj sigurnosti i predvidivosti te omogućuje razvoj kompetentnosti. Struktura se odnosi na prostor, vrijeme i usmjeravanje djetetova ponašanja. Strukturiran prostor je onaj u kojemu je dijete zaštićeno od opasnosti koje ga mogu ugroziti, dok strukturirano vrijeme i aktivnosti podrazumijevaju uredan raspored s redovitim vremenom i obrascima obiteljskih aktivnosti. Fleksibilnost u strukturi vremena podrazumijeva dogovor oko aktivnosti s djetetom ovisno o njegovoj zrelosti. Uvažavanje djeteta kao osobe, odnosno priznavanje djetetove individualnosti, odgovara na potrebe djeteta da se vidi, čuje i poštuje kao osobu s vlastitim idejama, planovima, preferencijama i ljudskim dostojanstvom. Kako bi dijete postalo samosvjesno, roditelji trebaju primijetiti, prepoznati i potvrditi djetetov osobni doživljaj sebe. Osnaživanje djeteta pak obuhvaća stvaranje uvjeta za jačanje djetetovog osjećaja kompetentnosti, osobne kontrole i sposobnosti utjecaja na druge ljude i svijet oko sebe u skladu s djetetovom dobi. Ono zahtijeva roditeljsku otvorenost za suradnju.

Odgojni stil obuhvaća cjelokupni odnos roditelja prema djetetu. Djeca se uspješno razvijaju u okolini u kojoj roditelj provodi optimalnu kombinaciju nadzora i topline. Zdravom razvoju djeteta pogoduje odgojni stil koji je usmjeren na umjereni stupanj kontrole, srdačnu komunikaciju te emocionalno topli i podupirući odnos roditelja prema djetetu. Na djetetov razvoj nepovoljno utječu odgojni postupci poput odbacivanja djeteta, zanemarivanje, indiferentnost, kažnjavanje te popustljivost i prevelika zaštita djeteta (Petani, 2011).

Odgojni stilovi i roditeljske vrijednosti obuhvaćaju skup vrijednosti koje roditelji žele postići kod djece, a podrazumijevaju zdravlje djeteta, samostalnost, moralne i religijske stavove, poštovanje društvenih normi, osobnu sreću i slično. U užem smislu, odgojni ciljevi odnose se na postizanje specifičnih vještina poput pristojnog ponašanja, školske uspješnosti, motivacije, socijalnih vještina i slično. Roditeljski odgojni postupci su zapravo sastavnica socijalizacije te unutar obitelji djeca uvelike uče u skladu s roditeljskim odgojnim stilom. Ponašanje djeteta posljedica je odrastanja u toplom emocionalnom okruženju, odnosno u hladnom i strogom okruženju. Roditeljski odgojni stil predstavlja ukupnost roditeljskih stavova prema djetetu te ono utječe na emocionalno ozračje u kojem se razvijaju obiteljski postupci (Petani, 2011).

Osnovni stilovi rukovođenja djecom u obitelji su demokratski, autoritarni i stihijski stil. Oni se razlikuju po obliku dominacije. Demokratski stil karakterizira ravnopravnost i poštovanje među članovima obitelji. U ovom stilu susrećemo biološku dominaciju u kojoj su roditelji stariji od djece, dok socijalna dominacija nad djecom i između supružnika nije izražena u mjeri koja bi narušavala obiteljske odnose. U autoritarnom stilu, uz biološku dominaciju, susrećemo i socijalnu dominaciju nad djecom, no često i dominaciju nad partnerom, najčešće dominacijom muškarca. Stihijski stil karakterizira istovremenu težnju za dominacijom i oslobođenjem od dominacije. U ovom stilu se javlja problem jer članovi obitelji teže slobodi od autoriteta, no istovremeno nisu sigurni kakvoj slobodi teže (Petani, 2011).

Modeli odgoja koje susrećemo možemo podijeliti prema dva oblika ponašanja: zahtijevanje (kontroliranje) - nezahtijevanje (nekontroliranje) i ponašanje usredotočeno na djecu (prihvatanje i odgovornost) i ponašanje usredotočeno na roditelje (odbacivanje i neodgovornost). Kombinirajući ove oblike, dobivaju se četiri različita stila ponašanja: autoritativan, popustljiv, autoritaran i nemaran stil. Autoritativni roditelji očekuju od djece da se intelektualno i društveno ponašaju u skladu sa svojim sposobnostima, podupiru, njeguju i potiču mišljenje i osjećaje djece. Djeci objašnjavaju svoje odluke. Kod ovog stila, dječja ponašanja su najčešće prijateljski raspoložena, neovisna, surađuju s roditeljima, a djeca se osjećaju sretna te imaju motivaciju za uspjeh. Popustljivi roditelji malo očekuju od djece te su usredotočeni na djecu, prihvaćanje i odgovornost. Djeca su pozitivna i poletnog raspoloženja, no nedostaje im kontrole, društvene odgovornosti te se ne oslanjaju na sebe. Autoritaran stil temelji se na preuzimanju moći i kontrole roditelja bez topline i dvosmjerne komunikacije, a roditelj od djeteta zahtijeva poslušnost, poštovanje pravila i tradicije te naporan rad. Djeca ovakvih roditelja pokazuju sklonost društvenom povlačenju te nedostatak spontanosti. Djevojčice najčešće nisu samostalne, dok dječaci pokazuju agresivno ponašanje. Nemarni roditelji su prezauzeti vlastitim aktivnostima te ne pokazuju interes za vlastitu djecu ili njihove interese. Ne obraćaju pozornost na dječja mišljenja i osjećaje. Djeca ovih roditelja su neraspoložena, pokazuju nedostatak koncentracije, razuzdana su te nemaju emocionalnu kontrolu (Petani, 2011).

Rosić (2005) navodi kako se današnje obitelji razlikuju s obzirom na autoritet roditelja prema njihovoj djeci. Autoritet u odgoju je potreban, no treba ga provoditi u

pravilnoj mjeri. Previše autoriteta, karakteristično za patrijarhalni odnos, dovodi do toga da dijete ne dolazi do izražaja, dok premalo autoriteta, karakteristično za popustljive roditelje, dovodi do toga da dijete počinje vladati roditeljima te se negativno odražava na odgoj djeteta. Ukoliko pak roditelj ima autoritet koji pravilno primjenjuje, imat će i pozitivne odgojne utjecaje na dijete. U svojoj knjizi, Rosić također opisuje stilove obitelji: autoritaran, popustljiv (pedocentristički) i demokratski stil. U autoritarnom stilu prisutni su tragovi patrijarhalne obitelji u kojoj dijete ne dolazi do izražaja zbog autoritarnog vladanja roditelja. U ovoj obitelji, otac je najčešće osoba čija je riječ u obitelji zadnja, dok djeca i majka nemaju pravo glasa. Svako suprotstavljanje za posljedicu ima kaznu, zbog čega dijete u ovakvom obiteljskom stilu stječe naviku da ne govori svoje mišljenje te radi ono što se od njega očekuje bez pogovora. Djeca odgajana u ovakvom odgojnom stilu često su mirna, tiha i povučena. Hladna atmosfera puna grubosti kod djece razvija bunt. Ona su unutar obitelji mirna te se ponašaju onako kako obitelj od njih očekuje, dok prilikom boravka u nekom drugom okruženju najčešće pokazuju agresivno ponašanje. Obično maltretiraju vršnjake, kvare igru te s vremenom postaju odgojni, ali i socijalni problem. Djeca odgajana autoritarnim stilom postaju nesamostalne, ovisne i nezadovoljne osobe. Popustljiv stil na dijete gleda kao na ličnost s apsolutnom slobodom. U ovakvim obiteljima, dijete je centar obitelji kojem se svi podređuju, udovoljavaju njegovim potrebama, željama, hirovima i zahtjevima te ono naređuje i upravlja unutar obitelji. Za ovaj obiteljski stil moglo bi se reći kako djeca zapravo provode odgoj roditelja. Dijete nema priliku postati ličnost koja bi bila individualna i samostalna kako bi se uklopilo u sredinu koja ga prihvaća. Ova odgojna atmosfera podržava djetetovu egocentričnost, sebičnost, bezobzirnost, umišljenost, dominaciju te uvelike onemogućava razvoj ljudskih svojstava u djetetu. Djeca popustljivog odgojnog stila najčešće se igraju sama jer ga druga djeca zbog njegove egocentričnosti ne prihvaćaju i odbacuju. Ovom odgojnom stilu nedostaje vodstvo odraslih kako se dijete ne bi osjećalo izgubljeno. Demokratski odgojni stil polazi od prihvaćanja stavova i mišljenja djece jer smatra da su i djeca ličnosti koje treba poštovati kao individue. U ovakvoj obitelji vladaju demokratski odnosi koji se zasnivaju na međusobnoj komunikaciji svih članova obitelji. Roditelj treba biti oblikovana i odgovorna osoba kako bi mogao pozitivno usmjeriti i pomoći svom djetetu da ostvari svoje potrebe i interese. Roditelji u demokratskom odgojnom stilu autoritet temelje na međusobnom poznavanju, poštovanju i razumijevanju. Njihov

osobni primjer je osnovni postupak u djelovanju na dijete, te ovi roditelji djeci malo govore, no svojim ponašanjem pružaju primjer djetetu. Pred djetetom se ponašaju prirodno, te priznaju svoje osjećaje, kao i pogreške. Ovakvog roditelja dijete doživljava kao osobu kojoj se može povjeriti, na koju se može pouzdati i ugledati. Ovo je najprihvaćeniji odgojni stil jer sadrži jednak omjer autoriteta i slobode, budući da je djetetu potrebno vodstvo tijekom odrastanja.

2.2. IZAZOVI ODGOJA I VAŽNOST USKLAĐENOSTI OBITELJI I USTANOVA ZA ODGOJ

Prema Rosić i Zloković (2003) razlikujemo dvije temeljne odgojne sredine: intencionalne odgojne sredine poput škole i obitelji kojima je osnovna djelatnost odgoj te funkcionalne odgojne sredine koje čine ustanove i socijalne sredine u kojima se funkcionalno odvija odgojni proces, no izvan institucije. Njih čine mediji, vršnjačke skupine te sredine u kojima djeca provode slobodno vrijeme. Sve odgojne sredine su jednako važne u odgojnom procesu.

Ljubetić (2011) navodi kako bi se danas trebao provoditi odgoj za odgovornost. U društvu se, poglavito među roditeljima, odgovornost prebacuje na osobe koje provode odgojno-obrazovne programe. Tako, na primjer, za pad djeteta se krivi kamen preko kojeg je dijete palo, umjesto nepažnje djeteta, ili pak, za loš rezultat ispita je najčešće kriv nastavnik koji postavlja preteška pitanja, dok se zanemaruje važnost djetetove pripreme za isti taj ispit. Ovdje je uočljiva delegacija odgovornosti s djeteta na druge čimbenike odgojno-obrazovnog procesa. Odgovorno ponašanje podrazumijeva ispunjavanje osobnih potreba na način da se ne ugrožavaju tuđe potrebe. Preuzimanje osobne odgovornosti važna je odgojna vrijednost jer preuzimanjem odgovornosti dijete učimo da preuzima i posljedice za svoje postupke, kako negativne, tako i pozitivne. Kod djeteta razvijamo osobnu odgovornost komunikacijom koja je odgovor na djetetovo preuzimanje inicijative te u dnevnim i odgojnim interakcijama u obitelji, vrtiću ili pak školi.

Suvremene obitelji suočene su s brojnim kompleksnim problemima, koje je Rinaldi (2006) svrstao u četiri kategorije: novo siromaštvo, nove postnuklearne obitelji, nove bake i djedovi te suodgovornost obitelji i institucija za rani odgoj i obrazovanje.

Novo siromaštvo fenomen je čiji su uzročnici imigracije, nezaposlenost i slično, a može uzrokovati psihičku i egzistencijalnu tjeskobu pojedinih članova obitelji, što se odražava na funkcioniranje cijele obitelji. Nove postnuklearne obitelji prema svojoj strukturi i načinu života mijenjaju percepciju tradicijske obitelji, a u odgoj podjednako uključuje i majku i oca. Nove bake i djedovi mijenjaju svoju ulogu u obitelji, iako su i dalje emocionalno bliski unucima, oni imaju vlastite interese i obveze koje ih čine samostalnim te im pružaju sigurnost. Iz tog razloga roditelji skrb o djeci prepuštaju ustanovama za rani odgoj i obrazovanje. Suodgovornost obitelji i institucija za rani odgoj i obrazovanje važno je za dijete kako bi ono živjelo u socijalnoj mreži koja međusobno komunicira. Na taj način dijete gradi pozitivan identitet i jača samopouzdanje. Navedene promjene imaju utjecaj na uspješnost odgojnog utjecaja roditelja. Zbog užurbanosti suvremenog društva, roditelji sve manje vremena provode s djecom, zbog čega se djeca osjećaju usamljenija, povučenija, nemirnija ili agresivnija (Jurčević Lozančić, 2011).

Kod odgoja djece rane i predškolske dobi, važna je usklađenost i komplemetarnost događanja u obiteljskoj sredini i ustanovi jer se tako potiče djetetov cjeloviti razvoj, kao i razvoj djetetovih socijalnih kompetencija. Suradnja roditelja i odgojitelja složen je i višedimenzionalan proces koji zahtijeva spremnost na suradnju obiju strana. Roditelje na suradnju motivira njihova potreba da prate i saznaju što se događa s djetetom, kao i razvijena svijest o zajedničkom djelovanju radi postizanja jednakog odgojnog utjecaja. Kako bi roditelji i odgojitelji djelovali usklađeno, važna je otvorena komunikacija i međusobno poštovanje, a u novije vrijeme partnerstvo obitelji i ustanove ogleda se u nastojanju da predškolski programi budu što kompaktiji kulturi kojoj djeca pripadaju (Jurčević Lozančić, 2011).

Rosić (1998) navodi kako je obiteljski odgoj otvoren, fleksibilan, dinamičan i slobodan u svom okruženju što podrazumijeva prilagodljivost okruženju te susretljivost prema potrebama djece. Odgoj u obitelji smatra se posebnim međuljudskim odnosom koji je isprepleten procesima primanja i davanja, ispunjen sadržajima povjerenja, ljubavi, razumijevanja, želja, iskrenosti, nada, radosti i razočaranja.

3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

3.1. CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj istraživanja bio je utvrditi kvalitetu obiteljskog funkcioniranja u Republici Hrvatskoj. Radom se nastojala ispitati kvaliteta obiteljskog funkcioniranja s obzirom na dob, spol i obrazovanje roditelja te sredine u kojoj obitelj živi i obiteljske strukture.

3.2. HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

HG: Pretpostavlja se da ne postoji statistički značajna razlika i povezanost u kvaliteti obiteljskog funkcioniranja s obzirom na spol i dob roditelja, sredinu u kojoj žive, obrazovanje te strukturu obitelji.

Sukladno glavnoj hipotezi, postavljene su pomoćne hipoteze:

H1: Pretpostavlja se da postoji statistički značajna razlika u kvaliteti obiteljskog funkcioniranja u odnosu na spol roditelja.

H2: Pretpostavlja se da postoji statistički značajna razlika u kvaliteti obiteljskog funkcioniranja u odnosu na dob roditelja.

H3: Pretpostavlja se da postoji statistički značajna razlika u kvaliteti obiteljskog funkcioniranja u odnosu na sredinu u kojoj obitelj živi.

H4: Pretpostavlja se da postoji statistički značajna razlika u kvaliteti obiteljskog funkcioniranja u odnosu na stupanj obrazovanja roditelja.

H5: Pretpostavlja se da postoji statistički značajna razlika u kvaliteti obiteljskog funkcioniranja u odnosu na strukturu obitelji.

H6: Pretpostavlja se da postoji statistički značajna povezanost kvalitete obiteljskog funkcioniranja i spola roditelja.

H7: Pretpostavlja se da postoji statistički značajna povezanost kvalitete obiteljskog funkcioniranja i dobi roditelja.

H8: Pretpostavlja se da postoji statistički značajna povezanost kvalitete obiteljskog funkcioniranja i sredine u kojoj obitelj živi.

H9: Pretpostavlja se da postoji statistički značajna povezanost kvalitete obiteljskog funkcioniranja i stupnja obrazovanja roditelja.

H10: Pretpostavlja se da postoji statistički značajna povezanost kvalitete obiteljskog funkcioniranja i strukture obitelji.

3.3. UZORAK ISPITANIKA

Uzorak ispitanika u provedenom istraživanju čini 668 ispitanika s područja Republike Hrvatske.

Metodom slučajnog uzorka sveukupan broj ispitanika čini 97,3% (f=650) ispitanika ženskog spola i 2,7% (f=18) ispitanika muškog spola.

Prema dobi, ovim istraživanjem najviše je obuhvaćeno ispitanika u dobi od 30 do 39 godina (60,8%; f=406). Istraživanjem je obuhvaćeno 0,3% ispitanika (f=2) mlađe od 18 godina, od 19 do 29 godina obuhvaćeno je 23,1% (f=154) ispitanika, od 40 do 49 godina obuhvaćeno je 13,3% (f=89) ispitanika, u dobi od 50 do 59 godina obuhvaćeno je 2,4% (f=16) ispitanika, dok je najmanje ispitanika (0,1%; f=1) starije od 60 godina.

Veći dio ispitanika (70,5%; f=471) živi u urbanoj sredini, dok 29,5% (f=197) živi u ruralnoj sredini.

Od ukupnog broja ispitanika, najviše ispitanika ima stečenu visoku stručnu spremu (35,3%; f=236), dok ih najmanje ima završenu osnovnu školu (1,2%; f=8). Srednju školu kao najviši završeni stupanj obrazovanja navelo je 34,4% (f=230) ispitanika, višu stručnu spremu 24,9% (f=166) ispitanika, dok 4,2% (f=28) ima završen poslijediplomski znanstveni studij.

Tablica 1. Uzorak ispitanika prema strukturi obitelji

	Frekvencija (f)	Postotak (%)
Nuklearna obitelj	489	73.2
Višegeneracijska obitelj	94	14.1
Binuklearna obitelj	35	5.2
Virtualna obitelj	32	4.8
Jednoroditeljska obitelj	16	2.4
Posvojiteljska obitelj	1	0.1
Istospolna zajednica	1	0.1
Udomiteljska obitelj	0	0
Surogat obitelj	0	0

Prema strukturi, istraživanjem je obuhvaćeno najviše ispitanika (73,2%; f=489) nuklearnih obitelji. Zanimljivo je kako istraživanjem nije obuhvaćena niti jedna surogat ili pak udomiteljska obitelj, dok je obuhvaćena jedna posvojiteljska obitelj (0,1%; f=1). U Hrvatskom sustavu, posvojenje djeteta, naime, znatno je teže nego udomiteljstvo, zbog čega je neobično kako se istraživanjem ipak obuhvatila jedna posvojiteljska obitelj, a niti jedna udomiteljska obitelj. Zanimljivo je također i što je istraživanjem obuhvaćeno čak 4,8% virtualnih obitelji (f=32). Pretpostavlja se kako su ovim istraživanjem obuhvaćene obitelji pomoraca, ili pak obitelji čiji je jedan roditelj otišao raditi u inozemstvo te kontakt s obitelji održava virtualnim putem. Razlog tome može biti u sve većem broju odlaska Hrvata na rad u inozemstvo. U rezultatima istraživanja također je zanimljivo i što se pojavljuje jedna obitelj koja se opredijelila za istospolnu zajednicu (0,1%, f=1). Daljnjim istraživanjima ove tematike možda bismo mogli ispitati postaje li istospolna zajednica ipak prihvaćeniji oblik obiteljske strukture u Republici Hrvatskoj te bi se možda mogle ispitati prednosti i prepreke s kojima se ova obitelj susreće.

3.4. MJERNI INSTRUMENT

U svrhu ovog istraživanja konstruiran je upitnik pod nazivom *Kvaliteta obiteljskog funkcioniranja u Republici Hrvatskoj*. Upitnik je sastavljen kao modificirana verzija više instrumenata: „The Questionare of Family Functioning: A Preliminary Validation of a Standardized Instrument to evaluate Psychoeducational Family Treatments“ (Roncone, Mazza, Ussorio, Pollice, Falloon, Morosini, Casacchia, 2007), „The Family Questionnaire: A Measure to Assess the Quality of Family Functioning“ (Scholte i Van der Ploeg, 2013), „Indicators of Social and Family Functioning“ (Zubrick, Williams, Silburn i Vimpani, 2000) te „The Family Quality of Life Scale“ (Beach Center on Disabilities, 2006).

Upitnik se sastoji od nezavisnih i zavisnih varijabli. Nezavisne varijable čine spol, dob i obrazovanje roditelja te sredinu u kojoj obitelj živi i obiteljsku strukturu. Struktura obitelji određena je obiteljskim strukturama prema Maleš i Kušević (2011) u kojima se navode nuklearne, binuklearne, višegeneracijske, jednoroditeljske, virtualne, posvojiteljske i udomiteljske obitelji te istospolne zajednice. Kod zavisnih varijabli, ispitanicima je bilo ponuđeno više odgovora te su se oni morali opredijeliti za jedan, koji odgovara njihovom spolu, dobi, sredini u kojoj žive, najvišem završenom stupnju obrazovanja te strukturi obitelji. Kod strukture obitelji, svaki tip obitelji je bio dodatno pojašnjen, kako bi ispitanici bili svjesni pluralizma obiteljskih struktura te se opredijelili za svoju vrstu obitelji. Zavisne varijable podijeljene su u pet kategorija, kojima se nastoji utvrditi kvaliteta obiteljskih odnosa i funkcioniranja: zadovoljavanje potreba djece, komunikacija unutar obitelji, organizacija unutar obitelji, kvaliteta partnerskih odnosa te socijalne veze obitelji. U prvoj grupi tvrdnji ispitivala se roditeljska procjena vezana uz zadovoljavanje potreba djece. U ovoj kategoriji, nabrojene su tvrdnje: „Redovito grlimo djecu.“, „Uvijek objasnimo djetetu zašto nešto nije dopušteno.“, „Djeci često dajemo komplimente.“, „Međusobno izražavamo osjećaje.“, „Težimo tome da se svaki član obitelji osjeća prihvaćen.“ i „Moja obitelj uživa u vremenu koje provedemo zajedno.“. Druga grupa tvrdnji vezana je uz komunikaciju unutar obitelji te sadrži šesnaest tvrdnji. Tvrdnje vezane uz komunikaciju unutar obitelji odnose se i na rješavanje problemskih situacija te empatičnost članova obitelji prema problemima drugog člana obitelji. U ovoj kategoriji, nabrojene su tvrdnje: „Pružamo međusobnu podršku kako bi se oslobodili

stresa.“, „Članovi obitelji međusobno pružaju podršku u ostvarenju cilja“, „Kada netko u obitelji učini nešto lijepo za mene, zahvalim mu.“, „Unutar obitelji slobodno izražavam svoje mišljenje jer obitelj uvažava moje mišljenje.“, „Kada članu obitelji govorim da nešto ne odobravam, govorim mu to na način koji ga ne bi uvrijedio.“, „Možemo razgovarati o osjećajima s članovima obitelji.“, „U slučaju krize, možemo očekivati podršku obitelji.“, „Povjeravamo se članovima obitelji.“, „Moja obitelj sposobna je nositi se s uspjesima.“, „Moja obitelj sposobna je nositi se s teškoćama.“, „Potičemo otvorenu komunikaciju između svih članova obitelji.“, „Svađe su rijetke između članova moje obitelji.“, „Unutar obitelji, mogu razgovarati o stvarima koje me čine nesretnom.“, „Zajedničkim razgovorom pokušavamo doći do najboljeg rješenja problema.“, „Rješenje problema ne predstavlja izazov jer smo spremni saslušati druge i uvažiti njihovo mišljenje.“, „Donošenje odluka ne predstavlja problem u mojoj obitelji.“, te „Nakon što pronađemo rješenje problema, razgovaramo o tome što smo učinili i kako je to pomoglo u rješavanju problema.“

.Sljedeća grupa tvrdnji vezana je uz organizaciju unutar obitelji te sadrži šest tvrdnji. Čestice su vezane uz organizaciju financija, vremena te obaveza s kojima se obitelj susreće. Tvrdnje su: „Podjela kućanskih poslova jasno je određena.“, „Provjeravamo je li dijete napravilo ono što je obećalo napraviti.“, „Djeca su uvijek uredna i primjereno odjevena.“, „Imamo strategiju vođenja troškova unutar obitelji.“, „Odrasli članovi imaju vremena za brigu o individualnim potrebama svakog djeteta.“ i „Bez obzira na probleme s kojima se susrećemo unutar obitelji, uvijek imamo malo vremena za sebe.“. Četvrta grupa tvrdnji vezana je uz kvalitetu partnerskih odnosa te se odnosi na obitelji u kojima ispitanici imaju partnere. Obitelji u kojima roditelj koji je pristupio anketi, a nema partnera, ima mogućnost neodgovaranja na pitanje. Postavljene su sljedeće tvrdnje: „Partner i ja slažemo se oko važnih stvari.“, „Osjećam potporu partnera.“ te „Da opet biram, izabrala bi istog partnera.“

.Posljednja grupa pitanja vezana je uz socijalne veze koje obitelj njeguje, a odnosi se na potporu prijatelja i obitelji te poznavanje osoba iz okoline člana obitelji. Navedene su tvrdnje: „Često idemo u posjetu prijateljima i poznanicima i rado provodimo vrijeme s njima.“, „Možemo računati na potporu i savjete prijatelja i obitelji.“ te „Članovi obitelji upoznati su s osobama koje su uključene u život djece.“. Ispitanici su na tvrdnje koje pripadaju zavisnim varijablama odgovarali prema Likertovoj skali od šest stupnjeva, ovisno o razini stupnju slaganja s tvrdnjom. Ispitanicima je bila ponuđena skala od šest stupnjeva kako bi se izbjegao neutralan odgovor. Pitanja u

upitniku nisu grupirana prema kategoriji kako bi se izbjeglo davanje poželjnih odgovora i time potaknulo nepristranost ispitanika. Čestice u anketi pisane su u ženskom rodu, no odnose se na oba spola. Pouzdanost primijenjenog upitnika iznosi 0.944 ($\alpha=0.944$), što pokazuje visoku pouzdanost.

Anketni upitnik konstruiran je u formi on-line upitnika koje se pristupalo putem društvene mreže Facebook. Ispitanici su članovi grupa vezanih uz roditeljstvo, obitelji te odgoj djece. Ispitanici su upitniku pristupili anonimno i dobrovoljno. Prikupljanje podataka provedeno je u prvoj polovici 2019. godine.

3.5. REZULTATI I RASPRAVA

Prikupljeni podaci obrađeni su u SPSS programu (Statistical Program for the Social Science).

Kvaliteta obiteljskog funkcioniranja od velike je važnosti za dijete. Poznato je kako dijete može odrasti u zdravu, sretnu osobu, koja je sposobna kritički promišljati i gledati na svijet oko sebe samo u podržavajućoj okolini, koja dijete prihvaća kao individuu te ispunjava njegove potrebe. Dijete bi trebalo odrastati u sredini koja mu pruža ljubav, potiče njegovo samopouzdanje te samopoštovanje, u okolini koja izražava svoje misli i osjećaje, prihvaća svakog člana, pruža međusobnu podršku, njeguje prijateljske odnose s osobama iz okoline, ali i uči dijete odgovornosti. Zbog svega navedenog, istraživanje sadrži čestice kojima se može utvrditi u kojoj mjeri ispitanici unutar obitelji pružaju podršku i ljubav, potiču samopouzdanje djeteta, izražavanje misli i osjećaja, njeguju prijateljske odnose, kao i uče dijete odgovornosti.

Prva grupa pitanja ispituje roditeljsku procjenu vezanu uz odgovorljivost na zadovoljavanje potreba djece te sadrži sljedećih šest tvrdnji, na koje su ispitanici odgovarali prema Likertovoj skali od 1 – 6, pri čemu tvrdnja pod brojem 1 izražava potpuno neslaganje s tvrdnjom, dok tvrdnja pod brojem 6 iskazuje potpuno slaganje s tvrdnjom.

Tablica 2. Procjena roditelja o zadovoljavanju potreba djece.

	M	SD
Redovito grlimo djecu.	5.71	.782
Uvijek objasnimo djetetu zašto nešto nije dopušteno.	5.44	.859
Djeci često dajemo komplimente.	5.45	.872
Međusobno izražavamo osjećaje.	5.20	1.062
Težimo tome da se svaki član obitelji osjeća prihvaćeno.	5.58	.792
Moja obitelj uživa u vremenu koje provedemo zajedno.	5.55	.800

Prema navedenim rezultatima, vidljivo je kako je procjena roditelja na odgovorljivost potrebe djece visoka. Najveća stopa raspršenja vidljiva je kod pitanja postavljenog vezanog uz međusobno izražavanje osjećaja ($M=5.20$; $SD=1.062$), što se može povezati s zaštitom djece od negativnih osjećaja roditelja. Istraživanje također pokazuje kako ispitanici procjenjuju da redovito grle svoju djecu ($M=5.71$; $SD=0.782$). U ovoj grupi tvrdnji, vezanoj uz odgovorljivost roditelja na potrebe djece, tvrdnja „Redovito grlimo djecu“ ujedno ima i najmanju stopu raspršenja.

Tablica 3. Procjena roditelja o komunikaciji unutar obitelji.

	M	SD
Pružamo međusobnu podršku kako bi se oslobodili stresa.	5.02	1.106
Članovi obitelji međusobno pružaju podršku u ostvarenju cilja.	5.24	1.004
Kada netko u obitelji učini nešto lijepo za mene, zahvalim mu.	5.74	.604
Unutar obitelji slobodno izražavam svoje mišljenje jer obitelj uvažava moje mišljenje.	5.38	.899
Kada članu obitelji govorim da nešto ne odobravam, govorim mu to na način koji ga ne bi	4.91	1.055

uvrijedio.		
Možemo razgovarati o osjećajima s članovima obitelji.	5.24	1.065
U slučaju krize, možemo očekivati podršku obitelji.	5.60	.759
Povjeravamo se članovima obitelji.	5.30	1.014
Moja obitelj sposobna je nositi se s uspjesima.	5.62	.677
Moja obitelj sposobna je nositi se s teškoćama.	5.30	.912
Potičemo otvorenu komunikaciju između svih članova obitelji.	5.29	.955
Svađe su rijetke između članova moje obitelji.	4.27	1.315
Unutar obitelji, mogu razgovarati o stvarima koje me čine nesretnom.	4.94	1.172
Zajedničkim razgovorom pokušavamo doći do najboljeg rješenja problema.	5.09	1.109
Rješenje problema ne predstavlja izazov jer smo spremni saslušati druge i uvažiti njihovo mišljenje.	4.87	1.100
Donošenje odluka ne predstavlja problem u mojoj obitelji.	4.93	1.100
Nakon što pronađemo rješenje problema, razgovaramo o tome što smo učinili i kako je to pomoglo u rješenju problema.	4.49	1.345

Kod tvrdnji vezanih uz komunikaciju unutar obitelji, znatno je veća stopa raspršenja odgovora, kao i njihova aritmetička sredina. Najmanja stopa raspršenja javlja se kod tvrdnje „Kada netko u obitelji učini nešto lijepo za mene, zahvalim mu“ ($M=5.74$; $SD=0.604$). Ovakav rezultat može se pripisati zahvaljivanju kao temelju ljudskog bontona, koji je vezan uz komunikaciju, no ne mora nužno biti iskren, već često zna biti stvar navike. Kod kompleksnijih tvrdnji, vezanih uz komunikaciju, rezultati su i dalje visoki, no vidljiva je znatno veća stopa raspršenja te aritmetička sredina odgovora odskače, što može ukazivati na probleme u komunikaciji između članova obitelji. Tako primjerice, kod tvrdnje „Svađe su rijetke između članova moje obitelji“ ($M=4.27$; $SD=1.315$) vidljivo je kako ispitanici procjenjuju da su svađe unutar obitelji relativno češća pojava nego kod ostalih tvrdnji, što je vidljivo u aritmetičkoj

sredini i stopi raspršenja odgovora. Svađe su prisutne u gotovo svakoj obitelji te one nemaju uvijek konotaciju negativne i loše komunikacije, no ukoliko su učestale, mogu predstavljati problem za dugoročno funkcioniranje obitelji. Svađe u obitelji ponekad mogu biti i temelj pozitivne komunikacije unutar obitelji, ukoliko se raspravi o problemu koji je doveo do svađe, odnosno nesuglasica unutar obitelji. Prema odgovorima ispitanika, vidljivo je kako raspravljaju o rješenju problema u tvrdnji „Nakon što pronađemo rješenje problema, razgovaramo o tome što smo učinili i kako je to pomoglo u rješenju problema“ (M=4.49; SD=1.345) te „Rješenje problema ne predstavlja izazov jer smo spremni saslušati druge i uvažiti njihovo mišljenje“ (M=4.84; SD=1.100). Prema odgovorima, možemo pretpostaviti kako većina ispitanika unutar obitelji zaista razgovara o problemima te postupcima koji su riješili postojeći problem, koji je možda bio uzrok sukoba i svađe unutar obitelji. Iz rezultata istraživanja, može se pretpostaviti kako ispitanici koji su sudjelovali u anketi unutar obitelji njeguju komunikaciju te teže razgovoru kako o problemskim situacijama unutar obitelji, tako i u pružanju međusobne podrške, što je vidljivo u tvrdnjama „Unutar obitelji, mogu razgovarati o stvarima koje me čine nesretnom“ (M=4.94; SD=1.172), „Potičemo otvorenu komunikaciju između svih članova obitelji“ (M=5.29; SD=0.955) te „Povjeravamo se članovima obitelji“ (M=5.30; SD=1.014). Iz rezultata, može se pretpostaviti kako obitelji ispitanika ili zaista imaju otvorenu komunikaciju ili su ispitanici davali poželjne odgovore, što zbog vlastitog zavaravanja, što zbog vlastitog uvjerenja da je komunikacija u obitelji bolja nego što zaista jest.

Tablica 4. Procjena roditelja o organizaciji unutar obitelji

	M	SD
Podjela kućanskih poslova jasno je određena.	3.79	1.520
Provjeravamo je li dijete napravilo ono što je obećalo napraviti.	5.03	1.032
Djeca su uvijek uredna i primjereno odjevena.	5.36	.947
Imamo strategiju vođenja troškova unutar obitelji.	4.47	1.366
Odrasli članovi imaju vremena za brigu o individualnim potrebama svakog djeteta.	5.01	1.094

Bez obzira na probleme s kojima se susrećemo unutar obitelji, uvijek imamo malo vremena za sebe.	4.42	1.391

U kategoriji tvrdnji vezanih uz organizaciju unutar obitelji, uočljivo je kako su ispitanici različito procjenjivali organizaciju. Najveća stopa raspršenja, kao i raznolikost odgovora, vidljiva je kod tvrdnje „Podjela kućanskih poslova jasno je određena“ ($M=3.79$; $SD=1.520$). Rezultate možemo povezati s time da se kućanski poslovi obavljaju spontano, bez da pojedini članovi imaju obavezu obaviti određene zadatke. U tom slučaju, ovakvo izvođenje kućanskih zadataka članovima obitelji ne stvara obavezu, što može negativno utjecati na djecu jer ih se ne uči odgovornosti, budući da se ne zna što koji ukućan treba učiniti kako bi funkcionirali u životnom prostoru. Rezultati također mogu biti pokazatelji kako unutar kućanstva ne postoji ravnopravna raspodjela poslova, što se može povezati s tim da su većinom osobe ženskog spola ispunile upitnik. Najčešće brigu oko kućanskih poslova preuzimaju žene. Ovakvi odgovori bi se mogli povezati da u Republici Hrvatskoj još uvijek prevladavaju tradicionalne obitelji, unutar kojih je žena ipak većim dijelom zadužena za brigu oko kućanskih poslova. Rezultati istraživanja pokazuju kako ispitanici, što su u većem dijelu majke, na Likertovoj skali neznatno slabijim intervalom ocjenjuju vrijeme koje imaju za sebe, što je vidljivo u tvrdnji „Bez obzira na probleme s kojima se susrećemo unutar obitelji, uvijek imamo malo vremena za sebe“ ($M=4.42$; $SD=1.391$). Može se pretpostaviti da, ukoliko bi imale veću podršku obitelji u podjeli kućanskih poslova, ili pak obvezi oko djece, da bi i odgovori na ovu tvrdnju bili znatno viši. Zanimljivo je kako je raspon odgovora za tvrdnju „Djeca su uvijek uredna i primjereno odjevena“ najmanji u ovoj kategoriji ($M=5.36$; $SD=0.947$). Možemo pretpostaviti kako je ovo tvrdnja na koju pojedinac može samostalno utjecati te ne zahtijeva podršku druge osobe. To je mogući razlog zbog kojeg ispitanici ovu tvrdnju izuzetno visoko procjenjuju.

Tablica 5. Procjena kvalitete partnerskih odnosa.

	M	SD
Partner i ja slažemo se oko važnih stvari.	5.23	.986
Osjećam potporu partnera.	5.14	1.153
Da opet biram, izabrala bi istog partnera.	5.24	1.294

Rezultati istraživanja pokazuju izuzetno visoku procjenu kvalitete partnerskih odnosa u Hrvatskim obiteljima. Kod ove kategorije pitanja, ispitanici koji nemaju partnera imali su mogućnost preskočiti pitanje, te je odgovor na tvrdnje iz ove kategorije od 39-42 ispitanika odlučilo ne dati odgovor, ovisno o pitanju. Na tvrdnju „Da opet biram, izabrala bi istog partnera“ nije odgovorilo 39 ispitanika. Uzrok može biti u smrti drugog partnera, no roditelj koji odgovara na pitanje još osjeća povezanost s njim te smatra kako je izbor partnera bio ispravan. Druga mogućnost nejednakosti broja odgovora na ove tvrdnje može biti i odnos između partnera koji za drugog roditelja još nije završio, zbog čega tvrdi da bi opet izabrao istog partnera. Zanimljivo kod ove kategorije jest kako ispitanici procjenjuju kvalitetu partnerskih odnosa izrazito visoko, čak i u vremenu kada broj razvoda raste. Kod ovih rezultata postavlja se pitanje daju li ispitanici poželjne odgovore ili se možda zavaravaju vezano uz kvalitetu partnerskih odnosa. Rezultati mogu biti i pokazatelji kako možda ispitanici nemaju velika očekivanja od partnera, zbog čega su procijenili visoku kvalitetu partnerskih odnosa.

Tablica 6. Procjena roditelja o socijalnim vezama obitelji.

	M	SD
Često idemo u posjetu prijateljima i poznanicima i rado provodimo vrijeme s njima.	4.55	1.326
Možemo računati na potporu i savjete prijatelja i obitelji.	4.97	1.187
Članovi obitelji upoznati su s osobama koje su uključene u život djece.	5.29	.973

Istraživanje pokazuje kako obitelji nerijetko provode vrijeme s prijateljima i obitelji te nam to dokazuje tvrdnja „Često idemo u posjetu prijateljima i poznanicima i rado provodimo vrijeme s njima“ ($M=4.55$; $SD=1.326$). Iako ova tvrdnja u kategoriji ima najveću stopu raspršenja, vidljivo je kako obitelji provode vrijeme i s drugim osobama. Socijalne veze obitelji mogu se povezati s osjećajem pripadnosti koji roditeljima ulijeva veće samopouzdanje, kako bi težili tome da budu bolje osobe, roditelji i partneri. Socijalnim vezama pojedincima se pruža podrška te se osjećaju sigurnije. Ispitanici također procjenjuju kako su upoznati s osobama koje su uključene u život njihove djece ($M=5.29$; $SD=0.973$). Odgovori na ovu tvrdnju mogu biti pokazatelji kako ispitanici njeguju povezujuće roditeljstvo, kako bi bili uključeni u život djece te znali što se kod djece događa, ali im i mogli pomoći ukoliko bude potrebe za time.

Tablica 7. Povezanost nezavisnih varijabli spram kvalitete obiteljskog funkcioniranja

		„Kvaliteta obiteljskog funkcioniranja“
Spol	r	.046
	p	.256
	N	623
Dob	r	-.104
	p	.010
	N	623
Sredina u kojoj obitelj živi	r	-.021
	p	.593
	N	623
Obrazovanje	r	.027

	p	.505
	N	623
Struktura obitelji	r	-.094
	p	.020
	N	623

Kako bi se istražila povezanost nezavisnih varijabli u koje spada spol i dob roditelja, sredina u kojoj obitelj živi, najviši završeni stupanj obrazovanja roditelja te struktura obitelji, korišten je Spearmanov koeficijent korelacije. Prema Spearmanovom koeficijentu, pronađena je statistički značajna razlika između kvalitete obiteljskog funkcioniranja koja je povezana s dobi roditelja ($r=-0,104$; $p=0.010$) te strukturom obitelji ($r=-0.094$; $p=0.020$).

Tablica 8. Kvaliteta obiteljskog funkcioniranja u odnosu na dob sudionika

	Suma kvadrata	Razlika sume kvadrata	F	Sig.
Između grupa	7256.436	1814.109	4.247	.002
Unutar grupa	263986.996	427.163		
Ukupno	271243.432			

Kako bi se utvrdilo postoji li statistički značajna razlika u kvaliteti obiteljskog funkcioniranja spram dobi roditelja korištena je (jednosmjerna) analiza varijance. Pronađena je statistički značajna razlika ($F=4.247$; $p=0.002$) u kvaliteti obiteljskog funkcioniranja u odnosu na dob sudionika (Tablica 9-).

Tablica 9. Rezultati *post hoc* usporedbi *Kvalitete obiteljskog funkcioniranja* u odnosu na varijablu *Dob sudionika*

Dob (I)	Dob (J)	Rezultati aritmetičkih sredina (I – J)	p
19 – 29	30 - 39	-1.49673	1.000
	50 - 59	8.96055	.739
30 – 39	50 - 59	10.45729	.380
40 – 49	19 - 29	-8.09812	.033
	30 - 39	-9.59485	.001
	50 - 59	.86243	1.000

Post hoc analizom, primjenom Bonferroni postupka, utvrđena je statistički značajna razlika ($p \leq ,05$) u samoprocjeni kvalitete obiteljskog funkcioniranja sudionika u dobi od 40 do 49 godina u odnosu na sudionike dobi od 19 do 29 godina te od 30 do 39 godina. Do razlike možda dolazi zbog stavova i uvjerenja roditelja u dobi od 19 do 39 godina u usporedbi s uvjerenjima roditelja u dobi od 40 do 49 godina. Poznato je kako su ispitanici stariji od 40 godina odrastali u drugačijim uvjetima nego što je odrastala mlađa skupina roditelja, prvenstveno su odrastali u drugoj državi pod drugačijim režimom. Poznato je kako su okolinski uvjeti makrosustava oni koji također oblikuju stavove pojedinca, naravno uz odgoj roditelja. Oni se bitno razlikuju u usporedbi s današnjim makrosustavom i s makrosustavom od prije četrdeset godina. Uzrok statistički značajne razlike može biti još uvijek nesigurna budućnost ispitanika u dobi od 19 do 39 godina u usporedbi s ispitanicima u dobi od 40 do 49 godina. Mlađa skupina ispitanika najčešće još uvijek nema siguran posao, teže usmjerenju na sebe te se još uvijek bore za egzistenciju u vidu sigurnog posla, mjesta stanovanja te su usmjereni na karijeru, zbog čega im roditeljstvo možda predstavlja dodatan stres s kojim im je teže nositi se. Roditelji u dobi od 40 do 49 godina najčešće imaju osigurano mjesto stanovanja, vlastitu karijeru te zbog toga i više samopouzdanja, što ih čini sigurnijima u roditeljskoj ulozi. Moguće je da do razlike dolazi upravo iz navedenih razloga.

Tablica 10. Kvaliteta obiteljskog funkcioniranja u odnosu na obrazovanje sudionika

	Suma kvadrata	Razlika sume kvadrata	F	Sig.
Između grupa	2162.060	540.515	1.241	.292
Unutar grupa	269081.371	435.407		
Ukupno	271243.432			

Kako bi se utvrdilo postoji li statistički značajna razlika u kvaliteti obiteljskog funkcioniranja spram dobi roditelja korištena je (jednosmjerna) analiza varijance. Nije pronađena statistički značajna razlika kvalitete obiteljskog funkcioniranja u odnosu na obrazovanje sudionika.

Tablica 11. Kvaliteta obiteljskog funkcioniranja u odnosu na strukturu obitelji

	Suma kvadrata	Razlika sume kvadrata	F	Sig.
Između grupa	2923.248	487.208	1.119	.350
Unutar grupa	268320.184	435.585		
Ukupno	271243.432			

Kako bi se utvrdilo postoji li statistički značajna razlika u kvaliteti obiteljskog funkcioniranja spram dobi roditelja korištena je (jednosmjerna) analiza varijance. Nije pronađena statistički značajna razlika kvalitete obiteljskog funkcioniranja u odnosu na strukturu obitelji sudionika.

ZAKLJUČAK

Ovim istraživanjem na uzorku od 668 roditelja iz Republike Hrvatske utvrdilo se kako roditelji kvalitetu obiteljskog funkcioniranja procjenjuju izrazito visoko. Iz ranije spomenutih hipoteza vidljivo je kako nije pronađena statistički značajna razlika i povezanost u nezavisnim varijablama s obzirom na spol roditelja, sredinu u kojoj obitelj živi, stupanj obrazovanja roditelja te strukturu obitelji. Kako nije pronađena statistički značajna razlika i povezanost, pomoćne hipoteze „Pretpostavlja se da postoji statistički značajna razlika u kvaliteti obiteljskog funkcioniranja u odnosu na spol roditelja“, „Pretpostavlja se da postoji statistički značajna razlika u kvaliteti obiteljskog funkcioniranja u odnosu na sredinu u kojoj obitelj živi“, „Pretpostavlja se da postoji statistički značajna razlika u kvaliteti obiteljskog funkcioniranja u odnosu na stupanj obrazovanja roditelja“, „Pretpostavlja se da postoji statistički značajna razlika u kvaliteti obiteljskog funkcioniranja u odnosu na strukturu obitelji“, „Pretpostavlja se da postoji statistički značajna povezanost kvalitete obiteljskog funkcioniranja i spola roditelja“, „Pretpostavlja se da postoji statistički značajna povezanost kvalitete obiteljskog funkcioniranja i sredine u kojoj obitelj živi“, „Pretpostavlja se da postoji statistički značajna povezanost kvalitete obiteljskog funkcioniranja i stupnja obrazovanja roditelja“ te „Pretpostavlja se da postoji statistički značajna povezanost kvalitete obiteljskog funkcioniranja i strukture obitelj“ su odbijene. Samo u jednoj nezavisnoj varijabli pronađena je statistički značajna razlika, vezana uz dob roditelja. Stoga se pomoćne hipoteze „Pretpostavlja se da postoji statistički značajna razlika u kvaliteti obiteljskog funkcioniranja u odnosu na dob roditelja“ i „Pretpostavlja se da postoji statistički značajna povezanost kvalitete obiteljskog funkcioniranja i dobi roditelja“ prihvaćene, zbog čega se djelomično prihvaća i glavna hipoteza „Pretpostavlja se da ne postoji statistički značajna razlika i povezanost u kvaliteti obiteljskog funkcioniranja s obzirom na spol i dob roditelja, sredinu u kojoj žive, obrazovanje te strukturu obitelji“

Prema navedenim rezultatima, možemo povezati da hrvatske obitelji koje su sudjelovale u istraživanju smatraju kako kao obitelj kvalitetno funkcioniraju, budući da su na svim dijelovima istraživanja rezultati iznimno visoki. Rezultati istraživanja su zanimljivi, budući da smo svjesni kako djeca danas sve češće pokazuju agresivno ponašanje, koje može biti odraz ponašanja koje su naučili u obiteljskom domu. Također se susrećemo i s djecom koja su vidno zanemarena, kako emocionalno, tako

i fizički i psihički. U javnosti se također možemo susresti i s obiteljima koje jednostavno ne znaju komunicirati te se svaka komunikacija pretvara u svađu. Nerijetko možemo čuti i kako jedan partner smatra kako on drži „sve kutove kuće“ te osjeća da nema podršku partnera u obavljanju kućanskih poslova ili pak pomoć u podjeli organizacije oko odgoja djece. Također je u porastu i broj razvoda. Kako su onda rezultati istraživanja pokazali tako visoke rezultate? Postoji mogućnost da su ispitanici koji su ispunjavali anketu, većinom bile majke, koje su davale poželjne odgovore, najvjerojatnije zbog vlastitog zavaravanja, stvarajući idilične slike svoje obitelji i njezinog funkcioniranja u javnosti, iako je anketa bila anonimna. Mogućnost izrazito poželjnih odgovora leži i u činjenici da je upitnikom obuhvaćeno 668 ispitanika te da njihova obitelj zaista izrazito kvalitetno funkcionira. Rezultati istraživanja bi možda bili drugačiji da su bili dostupni široj publici, ili možda pak marginaliziranim obiteljima, koje se susreću s brojnim problemima poput nezaposlenosti, slabijeg socioekonomskog statusa, zlostavljanja u obitelji i sličnih problemskih situacija. Cilj je bio anketu podijeliti i u „Facebook“ grupama kojima je tematika bila vezana uz navedene situacije („#spasime“, „Samohrani roditelji (majke i očevi)“, „Socijalno Obespravljeni Roditelji i Djeca- S.O.R.I.D -HR“), no administratori grupa nisu dali odobrenje. Budući da tema diplomskog nije bila povezana uz teme i ciljeve za koje je grupa oformljena. Pretpostavka je kako bi tada rezultati bili barem malo drugačiji, te bi pokazivali smanjenu kvalitetu obiteljskog funkcioniranja. Ukoliko bi se ovo istraživanje opet provodilo, cilj bi bio doći i do te skupine ispitanika, ali i do većeg broja ispitanika kako bi se dobila realnija slika kvalitete obiteljskog funkcioniranja. Na rezultate istraživanja uvelike su utjecale i grupe u kojima je upitnik bio objavljen. Grupe su, naime, većim dijelom namijenjene ženama, majkama i trudnicama, tek četiri grupe su namijenjene roditeljima („RAZVOJNE IGRE ZA DJECU“, „Roditelji Privatnih Vrtića Istarske Županije“, „Pouzdana dadilje /tete čuvalice i roditelji koji trebaju čuvanje“, i „IZVAN OKVIRA“), bez da se u nazivu grupe ističe spol roditelja. Valja napomenuti kako je posljednja grupa, „IZVAN OKVIRA“ zapravo grupa koja je namijenjena odgojiteljima, pedagogima, psiholozima te ostalim odgojno-obrazovnim djelatnicima predškolskog odgoja, čije djelovanje većinom čine profesionalci također ženskog spola. Limitiranost upitnika je također i to što je podijeljen na društvenim mrežama, čime je nedostupan pojedincima koji ne koriste društvene mreže, kao i informatički nepismenim osobama.

LITERATURA:

- Ajduković, M. (2008). Nadzor nad izvršavanjem roditeljske skrbi kao proces planiranih promjena. M. Ajduković i T. Radočaj (ur.) *Pravo djeteta na život u obitelji*, (pp. 145-162). Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
- Beach Center od Disabilities (2006). *Family Quality of Life Scale*. Beach Center on Disabilities: Lawrence, KS, USA.
- Bernardes, J. (1997). *Family Studies. An Introduction*. London: Routledge.
- Booth, C. L., Clarke-Stewart, K. A., Lowe Vandellm D., McCartney K., i Tresch Owen, M. (2002). Child-Care Usage and Mother-Infant Quality Time. *Journal of Marriage and the Family*, 64 (1), 16-26.
- Elkind, D. (1995). *Ties that stress – The new Family Imbalance*. Cambridge: Harvard University Press.
- Gruden, Z. i Gruden, V. (2006). *Dijete, škola, roditelj*. Zagreb: Medicinska naklada.
- Haralambos, M. i Holborn, M. (2002.) *Sociologija – teme i perspektive*. Zagreb: Golden marketing.
- Juul, J. (1996). *Vaše kompetentno dijete*. Zagreb: Educa.
- Juul, J. (2002). *Razgovori s obiteljima – perspektive i procesi*. Zagreb: Alinea.
- Juul, J. (2004). *Život u obitelji*. Zagreb: Pelago.
- Juul, J. (2017). *Vaše kompetentno dijete*. Zagreb: OceanMore d. o. o.
- Jurčević Lozančić, A. (2011). Socijalne kompetencije i rani odgoj. D. Maleš (ur.) *Nove paradigme ranoga odgoja*, (pp. 153-176). Zagreb: Filozofski fakultet sveučilišta u Zagrebu, Zavod za Pedagogiju.
- Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetantan roditelj*. Zagreb: Mali profesor.
- Ljubetić, M. (2011). Stabilna obitelj i poželjno roditeljstvo u kaotičnom svijetu – (moguća) stvarnost ili iluzija? (Imaju li perspektivu i/ili alternativu?). D. Maleš (ur.) *Nove paradigme ranoga odgoja*, (pp. 67-96). Zagreb: Filozofski fakultet sveučilišta u Zagrebu, Zavod za Pedagogiju.

- Maleš, D. i Kušević B. (2011). Nova paradigma obiteljskog odgoja. D. Maleš (ur.) *Nove paradigme ranoga odgoja*, (pp. 41-66). Zagreb: Filozofski fakultet sveučilišta u Zagrebu, Zavod za Pedagogiju.
- Matulić, T. (2003). Obiteljske vrijednosti i neki aspekti socijalne zaštite u obitelji. Puljiz, V., Bouillet, D. (ur.) *Nacionalna obiteljska politika*, (pp. 119-162). Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
- Obiteljski zakon* (2003). Narodne novine, 116/2003. Preuzeto s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_07_116_1583.html (18.08.2019.)
- Pećnik, N. i Starc, B. (2010). *Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima najmlađe djece*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
- Petani, R. (2011). Odnos roditelj – dijete. D. Maleš (ur.) *Nove paradigme ranoga odgoja*, (pp. 97-124). Zagreb: Filozofski fakultet sveučilišta u Zagrebu, Zavod za Pedagogiju.
- Rinaldi, C. (2006). *In Dialogue with Reggio Emilia*. London: Routledge.
- Ronccone, R., Mazza, M., Ussorio, D., Pollice, R., Falloon, I., Morosini, P, Casacchia, M. (2007). The Questionare of Family Functioning: A Preliminary Validation of a Standardized Instrument to evaluate Psychoeducational Family Treatments. *Community Mental Health Journal*, 43 (6), 591-607.
- Rosić, V. (1998). *Obiteljska pedagogija*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci.
- Rosić, V. (2005). *Odgoj, obitelj, škola*. Rijeka: Žagar d. o. o.
- Rosić, V. i Zloković, J. (2003). *Modeli suradnje obitelji i škole*. Đakovo: Tempo d. o. o. Đakovo
- Scholte, E. i Van der Ploeg, J. (2013). The Family Questionnaire: A Measure to Assess the Quality of Family Functioning. *Journal of Family Issues*, 36 (13), 1810-1828.
- Stevanović, M. (2000). *Obiteljska pedagogija*. Varaždinske toplice: Tonimir.

Visković, I. (2018). Kultura zajednica u kojoj odrasta dijete rane i predškolske dobi. A. Višnjić Jevtić, I. Visković (ur.) *Izazovi suradnje: Razvoj profesionalnih kompetencija odgojitelja za suradnju i partnerstvo s roditeljima*, (pp. 15-65). Zagreb: Alfa d.d.

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (2018). Narodne novine, 70/17. Preuzeto s <https://www.zakon.hr/z/81/Zakon-o-za%C5%A1titi-od-nasilja-u-obitelji> (18.08.2019.)

Zubrick, S. R., Williams, A. A., Silburn, S. R., i Vimpani, G. (2000). *Indicators of Social and Family Functioning*. Department of Family and Community Services: Commonwealth of Australia.

Živić, D. (2003). Demografski okvir i razvoj obiteljske strukture stanovništva Hrvatske 1971.-2001. *Revija za sociologiju*. 34 (1-2), 57-73.

PRILOZI I DODACI

Prilog 1. Kvaliteta obiteljskog funkcioniranja u Republici Hrvatskoj – anketni upitnik za roditelje

Poštovani,

za potrebe izrade diplomskog rada na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu provodim istraživanje na temu “Kvaliteta obiteljskog funkcioniranja u Republici Hrvatskoj” čiji je cilj ispitati stavove i vrijednosti prisutne u obiteljima u Republici Hrvatskoj.

Za potrebe ankete, na obitelj se gleda kao na društvenu zajednicu s zajedničkim prebivalištem koja dijeli ekonomske funkcije.

Anketa je anonimna, a dobiveni rezultati će se koristiti isključivo za potrebe izrade diplomskog rada. Za ispunjavanje anketnog upitnika bit će vam potrebno otprilike 15 minuta.

Hvala Vam na suradnji i odvojenom vremenu!

1. Spol

- Ž
- M

2. Dob

- Manje od 18 godina
- 19 – 29 godina
- 30 – 39 godina
- 40 – 49 godina
- 50 – 59 godina
- 60 i više godina

3. Sredina u kojoj živite
 - Urbana
 - Ruralna

4. Najviši završeni stupanj obrazovanja
 - Osnovna škola
 - Srednja škola
 - Viša stručna sprema/prvostupnik
 - Visoka stručna sprema/magistar struke
 - Poslijediplomski znanstveni studij

5. Struktura obitelji
 - Nuklearna obitelj (dijete rođeno u braku između žene i muškarca)
 - Binuklearna obitelj (nova obitelj zasnovana nakon razvoda)
 - Višegeneracijska obitelj (obitelj u kojoj žive roditelji, djeca, bake, djedovi ili drugi krvni srodnici)
 - Posvojiteljska obitelj
 - Udomiteljska obitelj
 - Virtualna obitelj (obitelj u kojoj je jedan roditelj dislociran od djetetova prebivališta te kontakt održava virtualnim putem)
 - Jednoroditeljska obitelj
 - Istospolna zajednica
 - Surogat obitelj

Ispred Vas se nalaze tvrdnje vezane uz komunikaciju, organizaciju, kvalitetu odnosa te socijalnih veza obitelji. Vaš zadatak je ispod svake tvrdnje navesti u kojoj mjeri ta tvrdnja odgovara Vašoj obitelji te označiti odgovor (1 - u potpunosti se ne slaže, 2 - ne slažem se, 3 - djelomično se ne slažem, 4 - djelomično se slažem, 5 - slažem se, 6 - u potpunosti se slažem).

Navedene tvrdnje odnose se na oba spola.

1. Redovito grlimo djecu.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

2. Uvijek objasnimo djetetu zašto nešto nije dopušteno.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

3. Djeci često dajemo komplimente.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

4. Međusobno izražavamo osjećaje.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

5. Pružamo međusobnu podršku kako bi se oslobodili stresa.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

6. Članovi obitelji međusobno pružaju podršku u ostvarenju cilja.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

7. Težimo tome da se svaki član obitelji osjeća prihvaćeno.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

8. Kada netko u obitelji učini nešto lijepo za mene, zahvalim mu.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

9. Unutar obitelji slobodno izražavam svoje mišljenje jer obitelj uvažava moje mišljenje.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

10. Kada članu obitelji govorim da nešto ne odobravam, govorim mu to na način koji ga ne bi uvrijedio.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

11. Možemo razgovarati o osjećajima s članovima obitelji.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

12. U slučaju krize, možemo očekivati podršku obitelji.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

13. Povjeravamo se članovima obitelji.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

14. Podjela kućanskih poslova jasno je određena.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

15. Provjeravamo je li dijete napravilo ono što je obećao napraviti.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

16. Djeca su uvijek uredna i primjereno odjevena.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

17. Imamo strategiju vođenja troškova unutar obitelji.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

18. Odrasli članovi imaju vremena za brigu o individualnim potrebama svakog djeteta.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

19. Partner i ja slažemo se oko važnih stvari (ukoliko nemate partnera, preskočite pitanje).

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

20. Osjećam potporu partnera (ukoliko nemate partnera, preskočite pitanje).

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

21. Da opet biram, izabrala bi istog partnera (ukoliko nemate partnera, preskočite pitanje).

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

22. Moja obitelj uživa u vremenu koje provedemo zajedno.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

23. Moja obitelj sposobna je nositi se s uspjesima.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

24. Moja obitelj sposobna je nositi se s teškoćama.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

25. Često idemo u posjetu prijateljima i poznanicima i rado provodimo vrijeme s njima.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

26. Možemo računati na potporu i savjete prijatelja i obitelji.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

27. Članovi obitelji upoznati su s osobama koje su uključene u život djece.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

28. Potičemo otvorenu komunikaciju između svih članova obitelji.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

29. Svađe su rijetke između članova moje obitelji.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

30. Unutar obitelji, mogu razgovarati o stvarima koje me čine nesretnom.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

31. Zajedničkim razgovorom pokušavamo doći do najboljeg rješenja problema.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

32. Rješenje problema ne predstavlja izazov jer smo spremni saslušati druge i uvažiti njihovo mišljenje.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

33. Donošenje odluka ne predstavlja problem u mojoj obitelji.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

34. Nakon što pronađemo rješenje problema, razgovaramo o tome što smo učinili i kako je to pomoglo u rješavanju problema.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

35. Bez obzira na probleme s kojima se susrećem unutar obitelji, uvijek imam malo vremena za sebe.

1 2 3 4 5 6

U potpunosti se ne slažem U potpunosti se slažem

Hvala na sudjelovanju u anketi!

IZJAVA O SAMOSTALNOJ OBRANI DIPLOMSKOG RADA

IZJAVA

o samostalnoj izradi rada

izjavljujem da sam ja PETRA VALJAK, student DIPLOMSKOG SVEUČILIŠNOG STUDIJA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE Učiteljskog fakulteta u Zagrebu, samostalno provela aktivnost istraživanja literature i napisala diplomski rad na temu

„KVALITETA OBITELJSKOG FUNKCIONIRANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ“

U Zagrebu, 18.09.2019.

Petra Valjak, univ. bacc. praesc. educ.